

НОВИ САД

КУЛТУРНО-
ТУРИСТИЧКИ
ВОДИЧ

“
Не труди се
да разумеш,
осети.

НОВА
САДА
КУЛТУРНО-
ТУРИСТИЧКИ
ВОДИЧ

НОВИ САД КРОЗ ВЕКОВЕ

Територија данашњег Срема је у оквиру Римског царства.

На петроварадинској стени Римљани су изградили утврду Цусум.

10. године по Христу

Петроварадин освајају Турци Османлије.

Тврђава са насељем које га окружује постаје средиште нахије Сремског санџака.

16. век

13. век

Изграђен је цистерцитски самостан.

На простору на коме се налази савремена Петроварадинска тврђава, у време владавине угарског краља Беле IV изграђен је утврђени цистерцитски самостан чија је црква била посвећена Блаженој Девици Марији.

1683–1699.

Велики бечки рат или Рат Свете лиге.

Рат који се водио између Османског царства и више европских сила започео је Другом опсадом Беча, а завршио се поразом османских Турака у неколико битака, а једна – Битка код Сланкамена (1691.) везана је за фрушкогорско подручје.

Карловачки мир.
Мир је потписан између Аустријског царства и његових савезника са једне стране и Османског царства са друге, уз посредовање Холандије и Енглеске. Према одредбама мира граница је у Срему била одређена јужно од Петроварадина. На месту где се преговарало, првобитно је била подигнута грађевина са четворо наспрамно постављених врата, како би све делегације имале подједнак статус и значај. Место је 1710. обележено капелом. Савремени изглед Капела Госпе од мира је добила почетком 19. века. Обновљана је у неколико наврата током 19, 20. и 21. века.

1699. године

Елибертација.
Богати становници Петроварадинског Шанца су за суму од 80.000 рајнских форинти у сребру од аустријске царице и угарске краљице Марије Терезије купили статус слободног краљевског града. Проглашење Петроварадинског Шанца за независни ентитет са привилегијама које ће покренути привредни и културни развој вароши, значило је промену имена вароши у Неопланта - Neusatz, Újvidék, а Срби, тада у већини, то су превели – Нови Сад.

1. фебруара 1748.

1716. године

Битка код Петроварадина.
Битка је вођена између аустријске и турске војске окончана је победом Аустријанаца. Победничком војском је командовао Евгеније Савојски. Споменик посвећен победи хришћанске војске, у којој је било Срба граничара, изграђен је 1902. на брду које се зове Везирац, јер је према веровању на том месту био шатор турског заповедника, пораженог Дамад Али паше.

1848–1849.

Буна.
Током револуционарне 1848/1849. године, када је српска заједница, прогласивши Српску Војводину, стала на страну Аустрије, Нови Сад је 1849. бомбардован са Петроварадинске тврђаве. Тада је уништена трећина кућа, а становништво је преполовљено.

Нови Сад и читаво подручје Војводине су били у саставу Хабзбуршке монархије. После завршетка Првог светског рата Нови Сад је био у оквирима Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (од 1929. Краљевина Југославија). Град је 1929. постао седиште Дунавске бановине Краљевине Југославије.

1918–1941.

Новосадска рација. Мађарске окупационе власти су организовале и спровеле покољ цивилног становништва Новог Сада. Према подацима објављеним у „Краткој историји Новог Сада“ убијено је 1246 особа, углавном Јевреја и Срба.

21–23. јануара 1942.

1941–1944.

Окупација. Током Другог светског рата простор Бачке је окупирала Хортијева Мађарска, а Срем марионетска Независна Држава Хрватска.

23. октобра 1944.

Дан ослобођења у Другом светском рату. На тај дан у Нови Сад су ушле јединице Народноослободилачке војске Југославије, а затим и Црвене армије.

Нови Сад се као важан привредни културни, политички, универзитетски центар развијао у оквирима социјалистичке Југославије. Као главни град Социјалистичке Аутономне Покрајине Војводине био је замајац општег развоја, место у коме се школство, рад органа државне управе, судства одвијало на језицима народа и народности Војводине, што је пратила медијска сцена (новине, издаваштво, телевизија). То достигнуће се и данас примењује.

1944–1992.

Нови Сад административни политички, економски, културни центар Аутономне Покрајине Војводине која је саставни део Републике Србије.

Од 2006. године

1992–2006.

Нови Сад је био културни, привредни и административни центар у оквиру Савезне Републике Југославије, а у периоду 2003–2006. Државне заједнице Србија и Црна Гора. Током НАТО бомбардовања Савезне Републике Југославије, у пролеће 1999. град и његова околина претрпели су знатна разарања, у која спадају и три моста преко Дунава, која су чинила његову препознатљиву визуру.

2019.

Нови Сад је Омладинска престоница Европе. Кроз пројекат #ОПЕНС2019 развијен је низ програма, активности, размене знања и искустава којим је започет процес унапређења положај младих људи.

Нови Сад је Европска престоница културе. То је пројекат заједничког напора свих заинтересованих страна на плану ревитализације културног наслеђа, редизајнирања културног идентитета града, кроз развијање међусекторског и интеркултурног дијалога, децентрализацију културе и укључивање грађана у све процесе с тим у вези.

2022.

ГРАД У РАВНИЦИ ЗАГЛЕДАН У НЕБО

Нови Сад је лука изграђена на обећањима које пружа сусрет моћног Дунава, бескрајног зеленила равнице и плаветнила неба. Он је привидно миран и уистину ненаметљив град. Његова историја је узбудљива и често трагична приповест. Настанак савременог Новог Сада, или како се звао на латинском, мађарском и немачком језику Неопланта, Újvidék и Neusatz, везује се за изградњу моћне аустријске тврђаве из 18. века која и данас одмах освоји поглед и лагано запоседне машту сваког путника.

Већ у 19. веку француски слависта Луј Леже је Нови Сад окарактерисао као Брисел једног малог света, чији је Париз био Београд, правећи паралелу са избеглиштвом Виктора Игоа који је као републиканац морао да напусти Париз и оде у Брисел. И у Нови Сад су исто тако долазиле политичке избеглице, а најпознатији међу њима су били први српски социјалисти. За историчара и публицисту Данила Медаковића град је био Рацки (Српски) Париз, за Светозара Милетића, најзначајнијег српског политичара у Хабзбуршкој монархији, Српска Атина, док је истовремено за аустријског канцелара Александра Баха, чија је владавина позната као Бахов апсолутизам, био глава политичке хидре југословенства.

У 19. веку варош на јужној периферији Хабзбуршке монархије, у 20. веку град на северу Балканског простора, Нови Сад је увек био центар у коме је интелектуална елита различитих вера и нација најпре била део просвећене Средње Европе, а затим мост на коме су се плодносно сусретале различите идеје и идентитети. Као и тада и данас је Нови Сад – Европска престоница културе 2022. године – онај који баштини јединствену алхемију многих урбаницитета и естетика, онај који је само привидно ћутљив, а истовремено позива на присни сусрет који вас не може разочарати.

Нови Сад је чудесан град, где ћете, ако му отворено приступите, намах разумети да му припадате.

**ПЕТРОВАРАДИНСКА ТВРЂАВА-
КУЛТУРНИ САДРЖАЈИ У
НЕКАДАШЊЕМ ВОЈНОМ
УТВРЂЕЊУ**

Петроварадинска тврђава спада међу најзначајније сачуване европске фортификације. Поред тога што је симбол Новог Сада, она је сведок традиције, снажно ослоњене на европску културу, али и најатрактивнија туристичка зона Новог Сада.

Петроварадинску тврђаву, Гибралтар на Дунаву, градили су Аустријанци у периоду 1692–1780. по систему Себастијана Вобана. Ради се о ремек-делу војне архитектуре, изграђеном тако да готово на сваком месту изненади освајаче. Данас је то место које у сваком делу може да понуди изненађујуће просторе и садржаје новим освајачима – туристима и посетиоцима.

Посетилачки токови се најчешће заустављају на Горњој тврђави где доминирају следеће грађевине: Дуга и Једноставна касарна, Топовњача (Арсенал или Мамулина касарна), Официрски павиљон са терасом и Торњ са сатом. Готово сви посетиоци, нарочито они који први пут долазе на Петроварадинску тврђаву, стижу до Торња са сатом који је њен заштитни знак. Особеност сатног механизма привлачи пажњу, како промером који износи нешто мање од три метра, тако и неочекиваним решењем где велика казаљка показује сате, а мала минуте. Простор испред Торња са сатом је један од најпознатијих видиковаца са кога се виде торњеве црква и купола синагоге на бачкој страни града. Љубитељи призора који доносе снажна осећања, посебно она обојена романтичним тоновима, одлазе у шетњу на Бастион царице Марије Терезије одакле погледом покривају фрушкогорско побрђе и Дунав. Понекад, у сате првог сутона, поглед на Нови Сад и његову околину има очарavajuћи ефекат на посматрача.

Значајан је и онај део посетилаца који се одлучи да сазна више о историјату Петроварадинске тврђаве, о Петроварадину и Новом Саду посредством сталних поставки Музеја Града Новог Сада.

Централна зграда Музеја Града Новог Сада се налази у некадашњој Мамулиној касарни. Музејске поставке документују постанак и развитак Тврђаве као и вишевековни начин живота и рада становника у некада различитим урбаним просторима који су окруживали Тврђаву. Посетиоци могу да у приземљу обиђу изложбени простор који говори о историјату Петроварадинске тврђаве, затим Велики ратни бунар из 18. века, а на спрату изложбу о грађанском животу становника Новог Сада од 18. до 20. века. Један километар подземних војних галерија, од 16 км колико је укупно изграђено као систем одбрамбених ходника испод површине земље, припремљен је за организоване и најављене посете. Уз пратњу водича могуће је обићи лагуме, галерије, ходнике и простор за смештај војске и тако разумети архитектуру фортификације из 18. века. Шетња кроз Подземне војне галерије захтева пуну пажњу посетилаца, али за узврат посетиоцима остаје стална фасцинираност виђеним која зове на повратак.

Препоруке: У саставу Музеја Града Новог Сада су: Збирка стране уметности (Нови Сад), Спомен-збирка „Јован Јовановић Змај” (Сремска Каменица) и Завичајна збирка Сремски Карловци (Сремски Карловци). У централној згради Музеја Града Новог Сада као и у Збирци стране уметности изложени су луксузни предмети за свакодневну употребу, намештај и слике које је богати слој становништва Новог Сада куповао у Аустрији, Угарској, Италији и Немачкој.

Не треба пропустити могућност да се погледа збирка сатова из 18. и 19. века у Збирци стране уметности која је легат др Бранка Илића (Дунавска 29). Највреднији међу експонатима је сат са порцеланском вазом из 18. века француске радионице Севра (Sevres), изванредан примерак уметности из времена Луја XVI. Ту су и сат с Аполоном и Селеном, сат с пастирицом и сат на алабастерном постољу, сви из 19. века.

Дуга касарна је предмет пажње посетилаца, најпре због замашних димензија, а затим и због садржаја који су делом и туристички. Ексклузивни Хотел Леополд I, који природно носи раскошни изглед ентеријера готово у сваком детаљу, не само да призива сјај и помпу Хабзбурговаца који су градили Тврђаву, већ често чини да се гости царски осећају.

Ту где престаје хотел, почиње јединствена институција културе која служи на част Новом Саду. Ради се о Установи за израду таписерија „Атеље 61”, једној од ретких институција у свету која чува традицију ткања. Посебност је и то што се овде раде таписерије великих формата према нацртима познатих уметника. Током више од пола века трајања таписерије „Атељеа 61” су задобиле висока признања на националном и интернационалном плану и на тај начин допринеле да се радионица нађе на мапи институција културе од великог значаја. У склопу Установе за израду таписерија „Атеље 61”, је и Галерија таписерија „Бошко Петровић”, названа по оснивачу институције.

Време када је настајао „Атеље 61” било је оно у коме се Петроварадинска тврђава, као врхунски војни објекат, трансформисала у простор многих алтернативних садржаја захваљујући иницијативи уметника који су преузели делове некадашњих војних радионица, магацина, официрских станова, па и делове подземних комуникација. Тако је настала још једна аутентична институција коју чини око 200 уметника: сликара, вајара, дизајнера, фотографа, композитора и архитеката. Ради се о Удружењу уметника Петроварадинске тврђаве „Ликовни круг”, највећој неформалној колонији уметника на свету. Њихово присуство је дало посебан карактер савременом изгледу некадашње војне утврде будући да је велики број атељеа у којима константно постоје формалне и неформалне изложбе слика, фотографија и скулптура дао нову креативну платформу за различите валоризације, укључујући и туристичку. Приступачност атељеа у приземљу Дуге касарне традиционално је у фокусу посетилаца.

Постоје и такви простори које су уметници који их користе прилагодили туристичкој тражњи (понудили садржај боравка), те тако омогућили нови поглед на историјски и свакодневни живот Петроварадинске тврђаве. Један од таквих је Стреличарски клуб НС 2002 где се у чудесном простору земља-них шанчева, које окружују моћни бедеми никад освојене Петроварадинске тврђаве, у летњим месецима одвијају стреличарске активности. Простор, многим познат и као „Јелисаветин бастион”, прилагођен је савременим посетиоцима којима се, поред терена за вежбе, нуди и онај за уживање и разоноду. У Атељеу уметничког фотографа Драгана Куруцића, у неколико коридора шире се и скупљају нагомилане приче о војницима (који су под оружјем и са коњима по месец дана живели у разуђеној утроби Тврђаве), о минираним замкама за нападаче, о комуникацијским путевима који воде у утробу земље кроз четири паралелна нивоа... Докле вам око досеже, а памћење сеже, све је пуно материјализоване историје и традиције аустријског, мађарског и српског порекла.

Препоруке: Посету Установи за израду таписерије „Атеље 61“ треба унапред најавити. Ту се може видети процес ткања и део израђених таписерија великог формата.

За посету Стреличарском клубу НС 2002 и Атељеу Куруџић потребна је најавна више дана унапред.

Део атељеа уметника чланова Ликовног круга је повремено отворен за посетиоце. Уколико нема обавештења истакнутог на вратима морате тражити дозволу од уметника,

власника атељеа да уђете у његов радни простор. Често се дешава да то буде инспиративно искуство. Галерија ИТД има фиксно радно време и радо прима посетиоце.

Посете Петроварадинској тврђави су у редовној понуди новосадских туристичких агенција.

За све наведене препоруке потребни контакти дати су у додатку овог водича.

Још једна грађевина на Горњој тврђави је омиљено одредиште посетилаца. То је Официрски павиљон са терасом. Ова једносpratница, изграђена 1718. године, била је простор за балове и церемонијалне свечаности међу којима су биле и оне поводом доласка аустријских царева Јосифа II, Франца I и Фрање Јосифа. Данас се у приземљу објекта налазе ексклузивни ресторани који користе и пространу терасу са које се пружа један од најлепших погледа на град.

Препорука: На Петроварадинској тврђави у суседству Официрског павиљона налази се Планетаријум, уз београдски једини у Србији. Новосадска астрономска опсерваторија недавно је обновљена, а налази се у близини Академије. Планетаријум је отворен за посете, а информације о радном времену можете добити од Астрономског друштва Нови Сад. Контакти су у додатку овог водича.

Упоредо са завршетком радова на моћној фортификацији изграђено је и барокно Подграђе, где се значајем истиче римокатоличка Црква Св. Јурја, монументални, барокни храм са почетка 18. века. Многи историчари уметности сматрају да комплекс некадашњег исусовачког храма, данас жупне Цркве Св. Јурја са самостаном, представља највреднији сакрални барокни објекат у Војводини. Раскошност црквеног ентеријера фасцинира. Међу пет олтара доминира главни, посвећен Св. Јурју, изнад кога је монументална слика патрона. О значају храма говори податак да су га посетили цар Фрања Јосиф I и регент Александар. У Цркви Св. Јурја се чува и слика Снежне Госпе Текијске, дар славног војсковође Евгенија Савојског, победника у биткама против Османлија код Сенте 1697, Петроварадина 1716. и Београда 1717. Испод барокног храма се налази крипта у којој су посмртни остаци племства, свештенства, значајних личности и високих официра сахрањених овде током 18. и у првој половини 19. века. Међу њима је и Јозеф де Стјуарт, припадник шкотске династије Стјуарт. Црква је повремено отворена за посете.

Куће у Подграђу Петроварадинске тврђаве су, судећи по спољашњости, налик колачићима пресвученим разнобојним фонданом. Да је тако сведоче групе туриста које шкљоцајући фото-апаратима прелазе невелику раздаљину од Трга владике Николаја до степеништа које води на Горњи град Петроварадинске тврђаве.

О ГРАЂЕВИНАМА НОВОГ САДА И О ЊИХОВИМ ГРАДИТЕЉИМА

Архитектура града је платформа за комуникацију човека, заједнице и простора. Како ћемо доживети град умногоме зависи од слике или представе коју о њему стварамо, у суштини од његове архитектуре. Историју, културни и привредни развој и много тога о становништву Новог Сада могуће је сазнати посредством приватних и јавних, профаних и сакралних објеката, затим улица, тргова и амбијената које они заједнички творе.

Искуство рада у Туристичком информативном центру показало је да постоје групе страних туриста које истражују градитељско наслеђе. Текст који следи има зато циљ да обавести, подстакне и усмери, како организаторе путовања, тако и посетиоце Новог Сада ка новим садржајима боравка, ка могућим туристичким рутама које ће откривати приче о грађевинама и градитељима Новог Сада.

Информације које следе дате су на основу следећих радова: Митровић, Владимир и др „Градитељи Новог Сада - друга половина XIX века – прва половина XX века” www.graditeljins.wordpress.com/graditelji-info/ приступљено у јуну 2020; Станчић, Донка (2017) Нови Сад од куће до куће 2. Нови Сад: Студио Бечкерек. Ради се о драгоценим ризницама података о Новом Саду датим кроз причу о градитељима и градитељству што их чини репрезентима најафирмативнијих перспеката о граду и емотивним сувенирима које носимо у бели свет.

ОД ЕЛИБЕРТАЦИЈЕ ДО БУНЕ

Пратећи хронологију изградње Новог Сада, почев од Елибертације (1748.), можемо констатовати да је првобитна урбана матрица изгубљена. Вредни објекти барока и класицизма нестали су током једног од највећих страдања града у Буни 1849. када је топовима са Петроварадинске тврђаве од 2812 у Новом Саду остало 808 зграда. Унутар грађевинског фонда који је преостао и задржао у целости или делом првобитни изглед треба поменути неколико објеката. Најстаријим здањем на бачкој страни савременог града, изграђеним око 1720. сматра се Кућа „Код белог лава”. Налази се на углу Змај Јовине и Дунавске улице. Објекат није сачуван у изворном облику, јер је спрат обновљен у барокно-класицистичком маниру. На другој страни Змај Јовине улице, на месту где она прелази у Пашићеву, налази се Ралетићева кућа из 1751. Здање репрезентује барокни стил градње. Зграда римокатоличког жупног уреда – Плебанија изграђена је 1808. и није страдала у Буни. За разлику од напред наведених кућа чији су пројектанти остали непознати, знамо да је Плебанију пројектовао Георг Ефингер. Име пројектанта и година изградње и данас стоје изнад улазних врата објекта који још увек служи као канцеларија католичке жупе и жупников стан. Историчари уметности сматрају да је ова зграда у Католичкој порти један од највреднијих примера архитектуре из прелазног периода барока у класицизам у Новом Саду.

У централној градској зони нижу се примери приватних и јавних објеката где се на темељима из 18. века зидало у 19. веку. Пажњу посетилаца привлачи зграда у улици Ђуре Јакшића која се дворишним делом наслања на порту Николајевске цркве. Зграда позната као Висарионова болница изграђена је 1741, заслугом бачког епископа Висариона Павловића, као болница и убоги дом за потребе новосадске српске заједнице. Спрат је дозидан 1847. Здање није страдало у Буни, а историчари уметности оцењују да је репрезент барокне градње. Данас је дом Академије уметности у Новом Саду.

Раритет: Кућа „Код белог лава” са леве стране некадашњег колског пролаза има остатке бунара на чекрк, који сведочи о важној чињеници свакодневног живота у 18. и 19. веку – снабдевању водом. То је и подсећање на времена када се вода из Дунава слободно користила за пиће, кување и прање.

ДВА ЈЕЗГРА ГРАДА: УРБАНИ ПРОСТОРИ ОКО ЦРКВЕ ИМЕ МАРИЈИНО И ВЛАДИЧАНСКОГ ДВОРА

На прелазу из 17. у 18. век центар вароши је био на крају савремене Змај Јовине улице тамо где је већ 1741. изграђен стари Владичански двор. Већ током прве половине 18. века центар се померао дуж данашње Змај Јовине улице све док се није зауставио на постојећем Тргу слободе.

Карактеристичну препознатљивост савременог центра града – Трг слободе, пресудно је одредио својим најзначајнијим делима, Градском кућом и римокатоличком Црквом Имена Маријиног, баумајстер Ђерђ Молнар. Градска кућа је изграђена 1894. у неоренесансном, а Црква Имена Маријиног 1895. у неоготском стилу. Католичку порту у залеђу храма одређује неколико важних грађевина. Поред Плебаније ту су Палата „Ватикан”, из 1930. коју је у маниру историцизма и постсецесије пројектовао Дака Поповић, као и зграда католичке црквене општине из 1939. пројектанта Павла Цоцека, у којој је данас Културни центар Новог Сада.

Уз Цркву Имена Маријиног, а делом у Католичкој порти је стамбено-пословна Палата „Гвоздени човек” коју део стручне јавности види као градитељски симбол Новог Сада са почетка 20. века. Палата пројектанта Кароља Ковача је грађена у периоду 1908–1909. у стилу сецесије, а име јој одређује ратнички оклоп из минулих времена смештен у ниши испод куполе здања.

Простор Трга слободе, поред монументалних дела Ђерђа Молнара, дефинише још неколико здања. Некадашњој Војвођанској банци припадају две палате, прва која се наслања на Његошеву улицу, изграђена је по пројекту Липота Баумхорна 1907. за потребе Штедионице новосадске католичке заједнице у стилу сецесије и друга, суседна, изграђена 1893. као Гранд хотел „Мајер” непознатог пројектанта у необарокном стилу. Насупрот овим здањима на Тргу слободе је здање Хотела „Војводина” првобитно изграђено као Хотел „Јелисавета” 1854. у класицистичком стилу. И у овом случају је пројектант остао непознат.

Градитељски опус Владимира Николића, кога многи сматрају једним од највећих српских архитеката на прелазу 19. у 20. век, дало је препознатљив изглед завршетку Змај Јовине улице. Доказ за ову тврдњу је Владичански двор, седиште епископа епархије бачке Српске православне цркве. Двор је изграђен 1901, а особеност ове палате је изглед фасаде на којој се преплићу елементи различитих стилова, што са окер и црвеним колоритом фасадне оплоте чини да ово маркантно здање буде једно од најаутентичнијих лица града. Зграда Српске православне велике гимназије, данас Гимназије „Јован Јовановић Змај,” изграђена 1900. по пројекту Владимира Николића, налази се тик уз Владичански двор и уз раскошно здање српске православне Цркве Св. Георгија (Саборне цркве). Последња обнова

Саборне цркве завршена је 1905. по пројекту пештанског архитекте Михајла Харминца, па се може рећи да је почетком 20. века средиште духовног и просветног живота новосадске српске заједнице засјало складном лепотом којој и данас сведочимо. Овде треба споменути и репрезентативна здања која просторно одређује Пашићева улица. То су Платонеум, данас седиште Огранка Српске академије наука и уметности

Препорука: Не пропустите да на згради некадашњег Гранд хотела „Мајер”, приметите таблу која обавештава да се у њој 25. новембра 1918. одиграо важан историјски догађај. Тада је Велика народна скупштина Срба, Буњеваца и других Словена Баната, Бачке и Барање донела одлуку о присаједињењу Краљевини Србији. Свој допринос дале су и жене које су по први пут добиле активно и пасивно право гласа. Међу делегате Велике народне скупштине било је изабрано седам жена.

У залеђу седишта Матице српске налази се Алмашки

у Новом Саду и Матица српска, најзначајнија институција науке и културе код Срба. Платонеум, задужбина владике Платона Атанацковића, изграђен средином и обновљен крајем 19. века, редак је репрезент романтизма у Новом Саду. Зграда Матице српске је изграђена 1912. по пројекту Момчила Тапавице у стилу историцизма.

крај, просторно културно-историјска целина од великог значаја коју чине улице или делови улица: Александра Тишме, Алмашке, Барањске, Ђорђа Јовановића, Земљаних Ћуприја, Златне греде, Лончарске, Матице српске, Милана Видаковића, Милана Ракића, Николе Пашића, Петра Кочића, Пећке, Саве Вуковића, Светосавске, Скерлићеве, Стеријине, Текелијине, Трга Марије Трандафил и Хаџића-Светића. Ова вредна амбијентална целина, местимично нарушеног изгледа, чува искуство становања у породичним кућама које су окружене баштама.

О НЕКИМ ГРАДИТЕЉИМА НОВОГ САДА

Доминатном утиску о граду доприноси архитектура из периода велике обнове настала током друге половине 19. века. Тада је започело време градитеља Новог Сада. Њихова дела и данас дефинишу репрезентативно лице града.

Читава централна зона Новог Сада је својеврсни изложбени простор, колаж архитектонских стилова и реализованих идеја иностраних и домаћих архитеката-градитеља који привлаче пажњу посетилаца. Низ овде одабраних започињемо делом пештанског архитекте Липота Баумхорна, познатог пројектанта многих синагога широм Европе. Његов новосадски опус га сврстава међу најпрестижније представнике стила мађарске сецесије код нас. Најпознатије Баумхорново дело је Комплекс Синагоге са зградама Јеврејске општине и Јеврејске школе изграђен 1909. Новосадска Синагога је једна од највећих у овом делу Европе. Поред већ наведене зграде некадашње Војвођанске, а сада ОТП банке, Баумхорн је пројектовао маркантну Менратову палату из 1908. и спратни стамбени објекат на Тргу Марије Трандафил, познат као Палата Томин из 1908.

Дело бечког архитекте Франца Воруде учиниће да се унутар урбане матрице Новог Сада на прелазу 19. у 20. век уведу елементи нових стилова градње, карактеристичних за тадашње европске прилике. Зграда Централног кредитног завода, кључне финансијске институције српског народа, основане крајем 19. века, изграђена је 1895. у необарокном стилу по његовом пројекту. Ово раскошно здање на углу савремених улица Грчкошколске и Милетићеве привлачи пажњу посетилаца како због утиска који оставља на посматрача, тако и због фигуре Меркура, рада вајара Ђорђа Јовановића, постављене на куполу здања. Исти архитекта је аутор пројекта необарокне палате Матилде Шоман из 1903. у којој је данас Збирка стране уметности Музеја града Новог Сада у Дунавској улици.

Давид Дака Поповић је у историји и култури Новог Сада записан као градитељ, први бан Дунавске бановине у Краљевини СХС, сенатор, јавни и културни радник. У његова градитељска постигнућа, поред Палате „Ватикан“, спада део комплекса делимично наслоњен на Рибљу пијаци, који је припадао Команди I армијске области Краљевине Југославије, изграђен 1925. у стилу модерне, као и троспратница на савременом Трифковићевом тргу из 1923. изграђена у маниру позне сецесије.

Архитекту Ђорђа Табаковића стручна јавност види као највеће име новосадске модерне. У његов богати опус спадају пројекти многих грађевина, међу којима посебно место заузима Танурџићева палата завршена 1936. у чијем окриљу је исти аутор пројектовао Хотел „Рекс“, изграђен 1941. Дом краља Александра I Ујединитеља, данас познат као Соколски дом и адреса Позоришта младих дело је истог аутора из 1936. Дом Новосадске трговачке омладине из 1932. на Булевару Михајла Пупина и Дом „Кора хлеба и деље обданиште“ из 1933. у улици Соње

Маринковић Табаковићеви су пројекти, као и низ других приватних и пословних објеката међу којима треба поменути и Клајнову палату из 1933. у улици Краља Александра.

Драгиша Брашован, за многе једно од највећих имена српске архитектуре између два светска рата, оставио је значајан траг унутар урбане матрице Новог Сада. Зграда Радничке коморе, изграђена 1931. а дограђена 1940. у стилу арт декоа, комплекс Бановине изграђен 1939. у истом маниру, као и препознатљива зграда Главне поште, изграђена 1962.

Препорука: У улазном холу Менратове палате у Улици краља Александра налази се изложбена поставка, која показује градњу палате и њено окружење на почетку 20. века. Поставка садржи неколико панора – фотографија, како

године, његова су дела.

Комплекс Бановине монументалношћу и белином мермерне фасаде импресионира сваког посматрача. Пројектом су одређене две целине – Банска палата и Бански двор. У првој је било седиште администрације, а у другој су држана заседања представника власти Дунавске бановине Краљевине Југославије. Комплекс Бановине је данас седиште Владе и Скупштине Аутономне Покрајине Војводине.

у вези са историјатом самог здања, тако и у вези са сећањем на изглед центра града са почетка 20. века. Куриозитет су снимци Јерменске цркве, порушене 1963.

О ГРАЂЕВИНАМА У КОЈИМА СУ СМЕШТЕНЕ ПОСТАВКЕ НОВОСАДСКИХ МУЗЕЈА И ГАЛЕРИЈА

Пажњу посетилаца посебно привлаче оне грађевине које суданас адресе новосадских музеја и галерија. Комплекс у коме се налазе Музеј Војводине, Музеј присаједијења 1918. и Архив Војводине изграђен је 1900. као Судска палата са затвором. Пројектант је био Ђула Вагнер, а пројекат је извео у маниру историцизма. У истој Дунавској улици на броју 37. налазе се савремене поставке Музеја Војводине – „Војводина у 20. веку” и Музеја савремене уметности Војводине. Обе институције су у објекту који је по пројекту Ива Витића наменски изграђен 1970. за потребе тадашњег Музеја револуције. Пројекат је урађен у стилу који историчари уметности оцењују као послератну модерну, примењен је такође код пројектовања и градње Спомен-збирке Павла Бељанског. Зграду Збирке, изграђену 1961. године, пројектовао је Иво Куртовић. То је једини објекат на Тргу галерија који је наменски пројектован за галеријске потребе. Друга два галеријска објекта на Тргу галерија имају различите историје. Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића налази се у вили Ђорђа Радуловића која је по пројекту Филипа Шмита изграђена 1923. Објекат је пример формалног еклектицизма, који обједињује различите стилове, у овом случају историцизам са сецесијом. Галерија Матице српске се налази у згради некадашње Продуктне берзе, изграђене 1926. по пројекту Лазара Дунђерског. Адаптацију за потребе галеријских стандарда извео је Иван Здравковић педесетих година 20. века.

Још један објекат наменски пројектован за потребе институције значајне за туристичку понуду града заслужује нашу пажњу. Ради се о згради Покрајинског завода за заштиту природе у Радничкој улици, изграђеној 1994. по пројекту Натка Маринчића и Љиљане Милин у стилу постмодерне. Пројекат је исте године награђен престижном Борбином наградом за архитектуру.

Препоруке: Пажњу посетилаца засигурно привлаче скулптуре на Тргу галерија. Испред Спомен-збирке Павла Бељанског, налази се скулптура Михајла Томића, која представља сликарку Надежду Петровић, најзначајнију представницу српског импресионизма, која је 1915. као добровољна болничарка лечећи рањенике и тифусаре у Ваљевској болници и сама изгубила битку са том опасном болешћу. Испред Галерије Матице српске налазе се скулптуре: „Сликар Милан Коњовић”, рад вајара Јована Солдатовића и „Женски акт”, вајарке Радмиле Граовац, а испред Галерије ликовне уметности поклон збирке Рајка Мамузића скулптура „Двоје”, рад вајара Јована Солдатовића.

Не пропустите да испред Музеја Војводине уочите камене стеле из римског периода и Археоботаничку башту у којој се узгаја дивљи грашак, једнозрна и двозрна пшеница, дивља јагода, дивљи хмељ и друге биљке које су коришћене у исхрани људи од праисторије до средњег века.

АРХИТЕКТОНСКО НАСЛЕЂЕ НОВОГ САДА НА СРЕМСКОЈ СТРАНИ ГРАДА И У ФУТОГУ

Градској целини Новог Сада припада и архитектонско наслеђе Петроварадина, Сремске Каменице и оближњег Футога. Ови урбани центри су у временима иза нас често имали већи значај од насеља на бачкој страни Дунава, где је савремени центар Новог Сада.

Велики архитектонски значај има урбана матрица Подграђа Петроварадинске тврђаве (Субурбиум, Градић) као ревивр барокне архитектуре. Готово свака грађевина у Подграђу носи интересантну причу, било да је у вези са важним догађајем, или са знаменитим личностима. Међу назначајним објектима који се нижу дуж Београдске и околних улица су: Београдска капија, Стара ратна команда, Главни арсенал, Официрски павиљон, родна кућа бана Јосипа Јелачића, Магистрат, зграда Шајкашког батаљона, Главна малтарница (мостарина), римокатоличка Црква Св. Јураја са Двором сремске бискупије и др. Делови Округићеве и Прерадовићеве улице заштићени су као просторне културно-историјске целине од великог значаја. Ради се о наслеђу велике амбијенталне вредности.

У централној зони Сремске Каменице налази се неколико објеката од интереса за туризам. Поред српске православне Цркве Рођења Пресвете Богородице из 1758. и римокатоличке Цркве Нашашће Св. Крима из 1811. године, архитектонску вредност има дворац Марцибањи-Карачоњи, грађен у више наврата крајем 18. и почетком 19. века. Културној баштини припада и Спомен-збирка „Јован Јовановић Змај”, смештена у кући у којој је лекар и песник провео последње године живота.

У старом делу Футога налази се српска православна Црква Светих Врачева Козме и Дамјана. Изграђена је 1776. у стилу барока. На почетку новог дела Футога издиже се маркантно здање римокатоличке Цркве Пресветог Срца Исусовог, изграђене на месту старијег храма посвећеног Пресветом Тројству. Нову цркву је, у псеудоготском стилу, подигла грофовска породица Котек почетком 20. века. Поред цркве се налази и јупни двор. У непосредној близини римокатоличког храма је барокни дворац Хадик који је 1777. изградио аустријски фелдмаршал и председавајући бечког Дворског ратног савета гроф Андреас Хадик. Почетком 19. века прелази у посед грофовске породице Котек. Данас се у овом елегантном здању налази Пољопривредна школа.

Препорука: Вашој пажњи препоручујемо футошке знаменитости, колико због монументалности цркава, толико због легенди о чувеним посетиоцима који су били гости Хадиковог дворца. Постоје приче да су у њему у време када је био у власништву грофова Котек у посети, непосредно пре Сарајевског атентата, боравили надвојвода Франц Фердинанд и његова супруга Софија Котек и да је баш ту Јохан Штраус Млађи компоновао „На лепом плавом Дунаву”.

Римокатоличка Црква Срца Исусовог има величанствене витраже и моћне оргуље. У цркви се, у стакленом саркофагу, чува реликвија Св. Еугена, мученика из ранохришћанских времена, чије је тело почивало у римским катакомбама, а папа Пио VI 1777. године ју је даровао Цркви Пресветог Тројства. За групни обилазак римокатоличке Цркве Срца

Исусовог у Футогу потребна је најава, а информације о адреси и контакт телефону можете наћи на веб адреси Суботичке бискупије.

Иконостас српске православне Цркве Светих Врачева Козме и Дамјана је дело једног од најзначајнијих српских сликара 18. и 19. века, Арсенија Теодоровића. Зидне слике дело су Јанка Халкозовића, који се ослањао на искуства византијског и италијанског ренесансног сликарства. Храм поседује и вредну збирку икона новосадског сликара Павла Симића, чији се сликарски израз доводи у везу са назаренским сликарством. Српске православне цркве су углавном отворене. За организоване групне посете треба се најавити настојатељу/старешини храма, а контакт ћете добити посредством веб адресе Епархије бачке (Канцеларија епископа бачког).

КУЛТУРНО ЈЕЗГРО: ДУНАВСКА УЛИЦА 35-37 - ОД ПРАИСТОРИЈЕ ДО САВРЕМЕНЕ УМЕТНОСТИ 20. И 21. ВЕКА

На крају Дунавске улице згуснуто стоји низ музеја: Музеј Војводине, Музеј присаједињења 1918. и Музеј савремене уметности Војводине. У њима се чувају докази континуитета људских трагова, митова, историје и културе насталих на тлу Војводине почев од праисторије до савременог доба. Ту се препознајемо као они који су израсли на наслеђу култура које су се развијале на простору Војводине, а припадају баштини Европе.

МУЗЕЈ ВОЈВОДИНЕ И МУЗЕЈ ПРИСАЈЕДИЊЕЊА 1918.

Настанак Музеја Војводине везан је за један од циљева Матице српске да се сачувају „старине и знаменитости” народног живота. На том трагу је 1847. основана Српска народна збирка или Музеум, затим Музеј Матице српске 1933. а 1947. Војвођански музеј из кога су касније издвојени Музеј Града Новог Сада, Музеј социјалистичке револуције Војводине (Историјски музеј), Позоришни музеј Војводине, Пољопривредни музеј, Завод за заштиту природе Војводине и институције везане за заштиту споменичког наслеђа у Новом Саду и Војводини. Коначно, 1992. интеграцијом Војвођанског и Историјског музеја Војводине настао је Музеј Војводине.

У депоима и сталној поставци Музеја Војводине, коју чине три тематске целине: археологија, историја и етнологија. Ради се о културном благу изузетне вредности, насталом на тлу Војводине од праисторије до савременог доба. Сталну поставку чине експонати изабрани савременим музеолошким средствима на основу раритетних, уметничких и историјских вредности на начин да презентује трајање многих култура настајалих и нестајалих у слојевима праисторије и историје.

Посетиоци се радо задржавају у етнолошком делу Музеја Војводине који презентује мултиетнички живот Војводине, кроз богатство народних ношњи, што уз оглавља младих жена представља њен најраскошнији део. Ту су и предмети за свакодневну употребу где фасцинирају ткане ствари, међу којима се издвајају ћилими. Поставка презентује и народну архитектуру и део свакодневног живота који се односи на опрему кухиње, посуђе, начин припреме хлеба, као и земљорадничку делатност. У суседној згради пројектованој за поставке Музеја револуције Војводине данас се налази Одељење за новију историју где су изложени музејски експонати из историје Војводине 20. века.

У саставу Музеја Војводине су и у следећи депанданси: Медицинска музејска збирка – Пастеров завод (Нови Сад), Музејски комплекс Кулпин (Кулпин) и Етно парк „Брвнара” (Бачки Јарак).

Препоруке: Археолошка збирка Музеја Војводине представља материјалне трагове култура палеолита, мезолита, неолита, бакарног, бронзаног и гвозденог доба. Посебан значај имају изложени предмети са археолошких налазишта Старчево (старији неолит), Гомолава (вишеслојно насеље праисторијских и историјских култура), Калакача и Феудвар (позно бронзано и рано гвоздено доба). Антички период је представљен предметима који презентују време римског освајања ових простора и свакодневни живот у провинцији Панонија, међу којима се истичу парадни позлаћени касноримски шлемови, што уз чињеницу да је некадашњи Сирмијум, данас Сремска Митровица, био једно од четири центра Римског царства, показује лепоту и вредност збирке.

Не пропустите да посетите Музејски комплекс Кулпин, депанданс Музеја Војводине. Само на двадесетак

километара од Новог Сада налази се Кулпин, насеље које се под истим именом помиње у српским изворима у првој половини 15. века и то као посед Ђурђа Бранковића. У 18. веку Стратимировићи су ту изградили Мали и Велики дворца са помоћним објектима, парк који их окружује затим православни храм посвећен Вазнесењу Христовом у коме су неки од њих и сахрањени. Од осамдесетих година 19. века посед Стратимировића у Кулпину припадао је породици Дунђерски која је заслужна за његов садашњи изглед. Велики дворца реконструисан је према плановима Момчила Тапавице. Посетиоци могу обићи изложбе пољопривредних машина и оруђа, као и историје пољопривреде које се налазе у помоћним објектима и изложбу стилског намештаја у Великом дворцу. Најава је обавезна, а контакт ћете наћи у додатку овог водича.

МУЗЕЈ ПРИСАЈЕДИЊЕЊА 1918.

Дан присаједињења Војводине Краљевини Србији у Новом Саду се обележава 25. новембра. На тај дан 1918. Велика народна скупштина Срба, Буњеваца и осталих Словена у Банату, Бачкој и Барањи одлучила је о присаједињењу Краљевини Србији. Представници Срема исту одлуку су донели дан раније. Поводом стогодишњице догађаја уређен је и за посете отворен Музеј присаједињења 1918. као део Музеја Војводине. Посетиоцима је понуђено да тај историјски и политички догађај испрате кроз шест повезаних целина почев од Велике сеобе Срба па до ослобођења у Првом светском рату и присаједињења Краљевини Србији.

МУЗЕЈ САВРЕМЕНЕ УМЕТНОСТИ ВОЈВОДИНЕ

Музеј савремене уметности Војводине је живо место које окупља и подстиче уметнике и уметнице различитих поетика и форми изражавања да заједнички интерпретирају и афирмишу савремене уметничке токове и праксе. Истовремено, кроз излагачку праксу, ова институција покреће на дијалог и едукује ширу јавност о савременој уметности друге половине 20. и почетка 21. века. Дела домаћих и иностраних уметника и уметничких група, било да се ради о сликама, графици, објектима и инсталацијама, скулптурама, филму, видеу, фотографији, архитектури, урбанизму, дизајну, концептуалној уметности, интермедијским и дигиталним радовима, овде се изучавају, валоризују и излажу суду јавности. Начини презентације прате савремене могућности представљања уметничких дела тако да поред изложби укључују акције, говорне и музичке програме, филмске пројекције, радионице и др.

Значај Музеја савремене уметности Војводине за валоризацију и афирмацију савремених уметничких токова на домаћем плану је животан и снажан. Отвореност за сарадњу са сличним институцијама на регионалном и интернационалном плану доноси нове моделе рада кроз које се оцењују домети домаће уметничке продукције и афирмишу она дела и уметници који су искорачили ка новом, аутентичном и експерименталном изразу.

ТРГ ГАЛЕРИЈА - ОД ИКОНА ДО САВРЕМЕНЕ УМЕТНОСТИ СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Заклоњен од ужурбаности новосадског булевара, названог у част српског научника Михајла Пупина, налази се невелики трг уписан у све туристичке итинерере. Разлог су три галерије са експонатима који у многим сегментима превазилазе национални значај. Најзначајнија, Галерија Матице српске наставља традицију Музеја основаног 1847. у окриљу Матице српске. Збирка слика, скулптура, таписерија и цртежа коју је 1957. године Уговором о поклону дипломата, Павле Бељански завештао српском народу темељ је изложбеној колекцији Спомен-збирке Павла Бељанског. Галерија ликовне уметности Поклон збирка Рајка Мамузића настала је из приватне колекције једног од најзначајнијих мецена наше културе. Просторна повезаност галерија произвела је сарадњиство на плану програмских, едукативних и догађајних активности.

УЧЕБНИЦА МАТЕМАТИКЕ

ГАЛЕРИЈА МАТИЦЕ СРПСКЕ

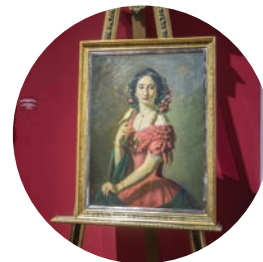
За обилазак Галерије Матице српске потребно је издвојити време јер ћете се сусрести са експонатима који репрезентују српску националну уметност од 16. до 21. века. И који год сегмент ове вредне поставке да изаберете за први и сваки следећи обилазак биће то сусрет са изванредним достигнућима српске уметности, аутентичним честицама европске уметности одговарајућег доба.

Посетиоци који у Новом Саду кратко бораве и немају времена за посету фрушкогорским манастирима обилазак могу започети од најстаријих дела у колекцији Галерије – икона 16. и 17. века. Међу иконама, које спадају у наслеђе поствизантијске традиције, по лепоти се издваја она на којој је представа Благовести. Ту су и иконостас у стилу високог барока Митрополијско-патријаршијске капеле на хору Саборне цркве у Сремским Карловцима и копије зидних слика манастира Крушедол као најрепрезентативнији примери националне уметности новијег доба.

Поставке Галерије можете обићи крећући се путем којим се кретало српско сликарство раног, високог и касног барока затим неокласицизма, бидермајера, романтизма, историцизма, реализма, симболизма, модернизма... Дела Јакова Орфелина, Стефана Тенецког, Теодора Крачуна, Арсенија Теодоровића, Константина Данила, Новака Радонића, Катарине Ивановић, Стевана Тодоровића, Ђуре Јакшића, Павла Симића, Паје Јовановића, Уроша Предића и других изнеће пред вас представе глорификованих догађаја из српске историје као и увид у јавни и породични живот грађанске класе која је почев од 18. века усвајала идеје просветитељства.

Било да изаберете део поставке, или да пређете читав понуђени пут кроз сталну поставку, биће то путовање у средиште оног напора којим је интелектуална и уметничка елита једног малог народа изборила сопствено место унутар европске уметности модерног доба.

Препорука: У Галерији Матице српске може се наћи прегршт изванредних препорука о томе шта се мора видети. За многе ће бити важно да погледају слике Ђуре Јакшића кога прво препознају као песника, или оне већ тако славне слике Паје Јовановића из уџбеника. За друге ће кључно бити да погледају портрете знаменитих личности 18. и 19. века о којима уче или су учили на часовима књижевности и историје. Постоје и они који ће истраживати домете српског сликарства кроз стилове и епохе... Ипак, немојте пропустити да погледате слике Катарине Ивановић (1811-1882.), прве школоване српске сликарке и прве жене чланице Српског ученог друштва.

СПОМЕН-ЗБИРКА ПАВЛА БЕЉАНСКОГ

Репрезентативна дела изложена у Спомен-збирци Павла Бељанског пружају изврстан поглед на српску модерну уметност 20. века. Дела Надежде Петровић и других модерниста који су стварали почетком 20. века, па све до оних Милана Коњовића и Љубице Цуце Сокић, сликара којих се још непосредно сећамо, биће пред вама у величанственом низу. Поред слика, скулптура, цртежа и таписерија које је дипломата и колекционар Павле Бељански завештао српском народу Спомен-збирка поседује још два саставна дела – Меморијал Павла Бељанског и Меморијал уметника.

Међу уметницима чија се дела чувају и излажу у Спомен-збирци Павла Бељанског су: Надежда Петровић, Стојан Аралица, Јован Бијелић, Влахо Буковац, Марко Челебоновић, Недељко Гвозденовић, Коста Хакман, Игњат Јоб, Милан Коњовић, Лиза Крижанић, Видосава Ковачевић, Петар Лубарда, Коста Милићевић, Пеђа Милосављевић, Мило Милуновић, Зора Петровић, Љубица Цуца Сокић, Ристо Стијовић, Сава Шумановић, Сретен Стојановић и други.

Спомен-збирка Павла Бељанског је међу водећим институцијама за проучавање модерне српске уметности, али је истовремено отворена за традиционалне и нове могућности комуникације са публиком.

Препорука: Слика „Велика Иза” Влаха Буковца од првог појављивања пред публиком на Светској изложби у Паризу 1882. привлачи пажњу посетилаца. У Паризу је успех који је Буковац доживео био толики да је преко ноћи постао тражен сликар, а његово дело „La Grande Iza” је масовно репродуковано и продавано у форми разгледнице. Павле Бељански је слику откупио 1929. на аукцији у Паризу. Данас је централни експонат Меморијала Павла Бељанског.

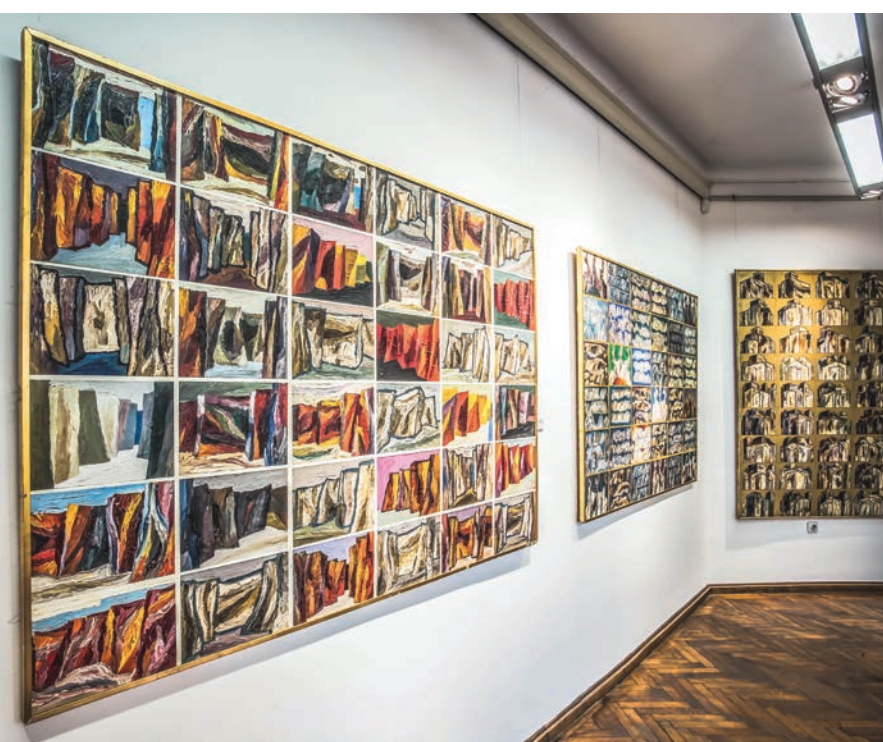
ГАЛЕРИЈА ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ ПОКЛОН-ЗБИРКА РАЈКА МАМУЗИЋА

Основни фонд Поклон-збирке Рајка Мамузића чине дела уметника који су креирали и одредили ликовну сцену социјалистичке Југославије средином 20. века. Међу њима су: Миодраг Мића Поповић, Јован Солдатовић, Петар Омчичус, Младен Србиновић, Стојан Ћелић, Ксенија Дивјак, Љубица Цуца Сокић, Лазар Вујаклија, Матија Вуковић, Милорад Бата Михајловић, Марио Маскарели, Милош Бајић, Косара Бокшан, Едо Муртић, Даница Антић, Бошко Петровић и други.

Читава генерација уметника која је зенит стваралаштва досегла током педесетих и шездесетих година 20. века представљена је овде на начин да се сагледа не само једно уметнички плодно раздобље у бурној историји Југославије, већ и да се контекстуализује представа о социјалистичком друштву које је успело да изнедри уметнички тако снажну продукцију.

Смештена на Тргу галерија заједно са Галеријом Матице српске и Спомен-збирком Павла Бељанског чини јединствену уметничку целину, пружајући посетиоцима увид у све епохе српског сликарства. Доживљај је употпуњен догађајима у току летњих вечери које ове три галерије организују сваке године.

Препорука: Задарску групу су основали сликари: Мића Поповић, Косара Бокшан, Љубинка Јовановић, Петар Омчичус, Вера Божичковић, Бата Михајловић и Милета Андрејевић. Они су у Задру основали комуно у којој су, ослобођени од притисака наметнутих естетика трагали за слободним уметничким изразом. Њихова имена ће касније бити уписана у сликарску баштину Европе, а на нама је да њихова дела, чији се део налази и у Поклон-збирци Рајка Мамузића, препознамо и чувамо.

ИНСТИТУЦИЈЕ КУЛТУРЕ, КУЛТУРНИ ЦЕНТРИ И СТАНИЦЕ

Покрет ка „западњачкој орјентацији” српског народа, згуснутог на периферији Хабзбуршке монархије, заслуга је Доситеја Обрадовића. И како је приметио Вељко Петровић, само на тој основи је од 18. века био могућ општи народни препород и прикључење просвећеној Европи. И док су други народи на југу Хабзбуршке монархије били загладени у Беч, Пешту и Пожун, српском народу је преостало да на походу ка европској просвећености установи сопствени културни, просветни и политички центар. Историја је показала да је то постао Нови Сад – Српска Атина.

У Нови Сад, седиште многих народних напора за општу еманципацију у 19. веку, биће пресељено седиште Матице српске, најзначајније научне, културне и просветне институције код Срба, у њему ће бити основано прво позориште у Срба и у њему ће се остварити тежња многих генерација жена за политичка права. Остаће забележено да су у Новом Саду 1918. жене као политички субјекти са активним и пасивним правом гласа дале допринос одлуци Велике народне скупштине Срба, Буњеваца и других Словена Баната, Бачке и Барање о присаједињењу ових крајева Краљевини Србији.

1918
ПРИСАЈЕДИЊЕ
ВОЈВОДИНЕ
СРБИЈИ
ОД СНА
ДО
ЈАВЕ
2018

1918
ПРИСАЈЕДИЊЕ
ВОЈВОДИНЕ
СРБИЈИ
ОД СНА
ДО
ЈАВЕ
2018

МУЗЕЈ
ПРИСАЈЕДИЊЕ 1918.

МАТИЦА СРПСКА

Нови Сад је миље у којем траје и развија се Матица српска, најстарија научна, културна, просветитељска и књижевна установа чији је учинак на плану напретка, често и опстанка српског народа, непроцењив. Институција је основана 1826. у Пешти, а у Нови Сад – Српску Атину је пресељена 1864. У њеном крилу постоји и „Летопис Матице српске“, најстарији књижевни часопис на свету који непрекидно излази почев од 1824. Управо је намера да се одржи једини српски часопис, како се тада звао „Србска летопис“ окупила Србе трговце из Пеште и једног књижевника да уложе по 40 форинти и по угледу на Мађарско научно друштво, основано 1825. године, покрену процес који ће довести до оснивања Матице српске. Током деценија које ће уследити циљеве Матице српске подржали су како представници владарских кућа Петровића и Обреновића, грађанске и интелектуалне елите тако и трговци, занатлије и представници других staleжа. Захваљујући том јединственом општенародном напору и богатству фондова Матица српска је била најбогатија институција те врсте у Угарској, те је могла да испуњава постављене циљеве – да развија књижевност на српском језику и друге научне дисциплине те да омогући стварање српске интелектуалне елите према одговарајућем европском културном обрасцу.

Данас је Матица српска институција у чујем се окриљу реализују десетине научних, развојних и књижевних пројеката који уз Библиотеку Матице српске сведоче о виталности наше круцијалне институције културе.

Препорука: Матица српска има посебан програм намењен ученицима основних и средњих школа који обухвата посету седишту Матице српске. Посете је потребно најавити две недеље раније путем електронске поште: protokol@maticasrpska.org.rs или на телефон: +381 (0)21 527 622.

МАТИЦА СРПСКА
НОВИ САД
ЗВОД ЗА УЧБЕНИКЕ
ДОНАТОРА
БЕОГРАД

Књижара

9

БЕОГРАД

ПОЗОРИШТА У НОВОМ САДУ

Новосадска средина баштини искуство живљења уз (и за) најстарије професионално позориште у Срба - Српско народно позориште, основано 1861. Од 1947. постоји Опера, а од 1950. и Балет Српског народног позоришта. Нови Сад је град позоришта, а Српско народно позориште место рођења и континуитета Стеријиног позорја, најзначајније регионалне такмичарске смотре позоришних представа рађених по текстовима домаћих аутора, које реализују позоришта из земље и иностранства и оних рађених по текстовима страних писаца која изводе домаћа позоришта.

Позориште младих је основано 1932. као прво луткарско позориште у Србији, да би 1991. оснивањем Драмске сцене остварило нову уметничку димензију. У холу зграде, некадашњег Соколског дома, коју дели са Позориштем младих, налази се књижара Мала велика књига која поседује фототипско издање Мирослављевог јеванђеља, најстаријег и најзначајнијег споменика српске културе насталог око 1180. уписаног у Памћење света – УНЕСКО-ву листу светске баштине.

Újvidéki Színház (Новосадско позориште) основано је 1974. са циљем да кроз драмску уметност негује мађарску реч и културу. Újvidéki Színház је данас продукцијски међу најужбудљивијим позориштима у Србији, чије су представе многоструко награђиване како у националним, тако и у регионалним оквирима. Позориште је покретач Фестивала језичких мањина света – Synergy. Најмлађе новосадско позориште је Новосадски нови театар који на репертоару има представе за децу и драмске представе.

Препорука: Позоришна продукција је део туристичке понуде Новог Сада јер су за репертоаре новосадских позоришта, нарочито Српског народног позоришта, традиционално заинтересоване организоване групе ђака и сениора. Опера и Балет Српског народног позоришта су део туристичке понуде коју све више прихватају страни туристи. На сценском порталу Újvidéki Színház-а емитује се превод на српски језик за представе са редовног репертоара, те је програм отворен широкој публици.

КУЛТУРНИ ЦЕНТРИ И КУЛТУРНЕ СТАНИЦЕ

Културни центар Новог Сада и Новосадски дечји културни центар презентују програме који афирмишу културну баштину, стваралаштво и уметничко образовање за свестран приступ култури. Последњих година се у односу на традиционалну културну продукцију групишу програми и дешавања у оквиру нове културне матрице - ка авангарди и алтернативи, чији је програмски епицентар Студентски културни центар, а просторни – Креативни дистрикт, лети и Брод театар. Нова креативна енергија све јасније је дистрибуирана ван традиционалних градских простора за културне садржаје, те тако Културни центар Простор, културне станице Свилара, Млин и Еђшег афирмишу новоконституисани идентитет Новог Сада - Европске престонице културе 2022.

Препорука: Програме наведених институција, који могу да употпуне садржај боравка организованих група или појединаца, можете сазнати преко веб адреса Туристичке организације Града Новог Сада и наведених институција.

ПРОЖИМАЊА

Интероперабилност у односу на традиционалну културну матрицу репрезентују Удружење уметника Петроварадинске тврђаве „Ликовни круг“, Савез удружења ликовних уметника Војводине и Омладински центар ЦК13. „Ликовни круг“ је највећа неформална колонија уметника на свету, јер на простору Петроварадинске тврђаве, већ више од педесет година окупља преко 200 уметника, највише сликара. Презентацији савременог уметничког стваралаштва намењен је изложбени простор Галерије Савеза удружења ликовних уметника Војводине. Кроз изложбене и друге активности чланови Удружења учествују у креирању културне понуде Новог Сада. Омладински центар ЦК13 је седиште алтернативних и иновативних програма који кореспондирају са публиком авангардног сензибилитета и различитих идентитета.

ПРИРОДЊАЧКА ЗБИРКА ПОКРАЈИНСКОГ ЗАВОДА ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ

Експонати Природњачке збирке изложени у неколико студијских колекција, сведоче о богатству природне баштине Војводине. Ту се налазе: геолошко-палеонтолошка, минеролошка и петролошка збирка, ботаничка, ентомолошка, ихтиолошка, херпетолошка, орнитолошка и териолошка збирка. Експонат који привлачи највећу пажњу посетилаца је лобања са кљовама рунастог мамута (*Mammuthus primigenius*). Ради се о једној од последњих врста мамута познатог и као „вунени” мамут која је нестала пре 7000 година, претпоставља се због глобалног загревања.

Посетиоцима заинтересованим или укљученим у програме посматрања птица препоручујем да погледају орнитолошку збирку која се овде убраја међу највредније. Међу најдрагоценије експонате орнитолошке збирке спадају: велика и мала дропља (*Otis tarda* / *Otis tetrix*), пеликан (*Pelecanus crispus*), танкокљуна царска шљука (*Numenius tenuirostris*), плавокљуна патка (*Oxyura leucoserphala*) и црни лешинар (*Aegypis monachus*).

Покрајински завод за заштиту природе има и арборетум у стилу вртне уметности кога чини аутохтоно дрвеће са Фрушке горе, где се могу видети храст китњак, липа, буква и граб.

Посете су могуће радним данима. Више информација можете добити на веб адреси Покрајинског завода за заштиту природе коју ћете наћи у додатку овог водича.

Pre oko milion godina...
...od, koji traje i
...znatna klimatska
...pracenog širenjem
...postao je simbol ledenog doba.
...bogate travnatom vegetacijom.
...izumrlim vratama kao što su
...pećinaki medved ...
...je iz gornjeg pleistocena pre
...amuta.

Od mnogih...
...lutale prostrane...
...vreme kada i pre...
...mladeg paleolitika...
...pristoriskih ljudi bio je
...za izgradnju koliba, igloa,
...ishranu.
Pre 25 000 godina populacija
...čime predstavlja i poslednji st.
...ledenodobnim uslovima života.

**КУПОЛЕ И ЗВОНИЦИ
НОВОСАДСКИХ ХРАМОВА –
САГЛАСНОСТ О ЗАЈЕДНИШТВУ**

Градећи привредни, културни и друштвени живот града новосадске заједнице различитих конфесија градиле су и сопствене храмове, маркантне сведоке просперитета током векова. О томе не сведочи само архитектура, већ и богато украшена унутрашњост новосадских цркава и синагоге, што уз њихову позиционираност дуж главних туристичких рута неизоставно побуђује пажњу посетилаца.

У самом средишту града, на бачкој страни, налазе се две цркве посвећене Богородици - римокатоличка Црква Име Маријино и српска православна Црква Успења Пресвете Богородице (Успенска црква). Биће да су генерације које су основале и градиле Нови Сад биле сагласне у науму да и молитвама Богородици у двама централно позиционираним црквама заједнички призову њену заштиту.

Читав централни градски простор утврђују и обједињују храмовни простори у којима молитве за духовни и сваки други просперитет вековима чувају овај град и његове становнике. Ту се налазе: синагога, реформатска хришћанска црква, словачка евангеличка црква а.в., гркокатоличка Црква Св. Апостола Петра и Павла и српске православне цркве Св. Георгија (Саборна), Св. Три јерарха (Алмашка) и Преноса моштију Св. Николе (Николајевска). Дуж туристичких рута у Петроварадину налазе се римокатоличке цркве Св. Јурја, Св. Крижа, Св. Рока, Бискупско светиште Госпе Текијске и српске православне цркве Св. Апостола Петра и Павла, Црква Покрова Пресвете Богородице (раније старокатоличка Црква Св. Антуна Падованског) и Св. Петке. У центру Сремске Каменице су српска православна Црква Рођења Пресвете Богородице и римокатоличка Црква Нашашће Св. Крижа.

Нови Сад је на врху листе пожељних дестинација за ђачке екскурзије у Републици Србији. Међу разлозима је чињеница да је мултиконфесионалност материјализована у самом градском језгру на начин да се у оку посматрача могу истовремено наћи протестантски храмови, синагога, римокатоличке и православне цркве. Не чуди зато чињеница да је Нови Сад међу првим градовима у региону који је резидентима и посетиоцима понудио „Мапу верских заједница у Новом Саду” (Екуменска хуманитарна организација, 2003.) из које се чита историја града, његов успон и капацитет за толерантност. Куполе и звоници новосадских храмова су део портрета града који се дуго памти, а за многе представља разлог да се у њега поново дође.

Препоруке: Јеврејска општина Нови Сад је, за сада једина, која је установила правила за обилазак и омогућила организоване посете синагоги. Више информација можете добити на веб страници Јеврејске општине Нови Сад коју ћете наћи у додатку овог водича.

Посете хришћанским храмовима су искључива надлежност верских заједница. За организоване групне посете српским православним црквама на бачкој страни треба се најавити настојатељу/старешини цркве коју желите да посетите, а контакт ћете добити преко Канцеларије епископа бачког, а на сремској страни (Петроварадин и Сремска Каменица) на интернет адреси Епархије сремске. Српске православне цркве су обично отворене, па су појединачне посете могуће уколико не ремете молитвене и обредне активности у храмовима. За организоване

групне посете римокатоличким црквама на бачкој страни треба погледати информације на веб адреси Суботичке бискупије, где су контакти за цркве које желите посетити, а на сремској страни исто треба потражити на веб адреси Сријемске бискупије.

Посета храмовима подразумева јасна правила у вези са облачењем и понашањем о чему је потребно да се подробно обавестите. Она подразумева припрему (шта видети, каква је симболика иконостаса, зидног сликарства, олтара и сл. јер је она повезана са литургијом и др.), а најцелисходније је обезбедити стручно тумачење о којем се можете договорити посредством туристичких агенција. Понуду програма можете наћи на веб адресама новосадских туристичких агенција.

НОВИ САД КРОЗ КОРИДОРЕ КЊИЖЕВНОСТИ

EVROPSKI KUTAK
Mesto učenja, zabave i razvoja dječaka i djevojčica

Ministarstvo obrazovanja, znanosti i sporta Republike Hrvatske

10. Maj 2017.

10. Maj 2017.

10. Maj 2017.

10. Maj 2017.

10. Maj 2017.

10. Maj 2017.

10. Maj 2017.

10. Maj 2017.

10. Maj 2017.

10. Maj 2017.

10. Maj 2017.

10. Maj 2017.

10. Maj 2017.

10. Maj 2017.

10. Maj 2017.

10. Maj 2017.

10. Maj 2017.

10. Maj 2017.

Туризам је један од промотера оног дела културне баштине Новог Сада коју су својим делима и животом исписали наши знаменити писци и списатељице, песници и песникиње. Генерације школараца из Србије и окружења ходочасте у Нови Сад рецитијући бесмртне стихове Јована Јовановића Змаја. Нови Сад је Змајев град. У центру се налази Змајев споменик, у Сремској Каменици кућа која је данас Змајев музеј, а у Футогу у порти православне цркве гроб његове кћерке Смилке. Међународни центар књижевности за децу, Змајеве дечје игре, трају већ више од шест деценија у Змајевом крилу. Исти ходочаснички токови били су инспирисани делима Лазе Костића и Ђуре Јакшића, с тим што су морали да се задовоље погледом на родну кућу Лазе Костића и оближњу цркву у Ковиљу и сликама Ђуре Јакшића у Галерији Матице српске.

Трагови које је Лаза Костић животом сведочио Новосађанима су многоструки и дубоки. Последњих година у фокусу је чињеница да је захваљући преводима Лазе Костића Шекспир, преко Новог Сада, ушао у књижевни и позоришни живот српског културног простора. У Новом Саду у априлу 1864. прослављена је 300. годишњица рођења Вилијама Шекспира извођењем дела његове историјске драме „Ричард III,” а годину дана касније на позорници Српског народног позоришта изведена је драма „Ромео и Јулија”, обе у Костићевом преводу. Као мало који град у Европи тога доба Нови Сад је, захваљујући Лази Костићу, уписан у мапу оних који су још пре век и по разумели дело великог Шекспира.

Нису сви рани туристички токови могли да се омеђе просторима који су непосредно, или симболично, били повезани са знаменитим личностима наше књижевне баштине. Ретки су они који се крећу коридорима књижевности 18. и 19. века пратећи трагове Захарија Орфелина, Ђуре Даничића, Милована Видаковића, Јована Хаџића (Милоша Светића), Илије Огњановића, Тихомира Остојића, Илије Округића, Јована Храниловића, Ђорђа Рајковића, Јована Суботића, Косте Трифковића и др. Због те чињенице, али и због знања да је у Новом Саду у другој половини 19. века било више писаца и песника у односу на број становника него у неко друго време, почетком седамдесетих година 20. века започето је истраживање под именом „Панорама песника Новосађана друге половине 19. века.” Тада издвојени песници Јован Живојиновић, Аца Поповић Зуб, Емил Чакра, Дамјан Павловић и други још чекају да се њихов допринос „атмосфери пуног процвата” новосадског књижевног живота упише и у његове просторе. Само захваљујући књижевнику Сави Дамјанову песник луталица, преводилац и чиновник, мачевалац и путник који је обишао Троју Ђорђе Марковић Кодер, као најмистичнија појава новосадске културе у 19. веку, поново живи у коридорима књижевности Новог Сада.

Међутим, има посетилаца Новог Сада који и данас прате трагове које је по Панонском мору утиснуо Јаков Јаша Игњатовић. Попут Холанђанина Луталице његова сенка као да и даље тражи сигурну луку. Набеђени мађарон и извикани издајца, један од најпрецизнијих и најинтелигентнијих биографа српског

ЈОВАН
ЈОВАНОВИЋ
ЗМАЈ

грађанства у Угарској, онај који ће у српској књижевности започети епоху реализма, вечну кућу за земне остатке има у Новом Саду. Савременици су његово дело поредили са оним мађарског књижевника Јокаи Мора о чијем је доласку у Нови Сад 1861. у делегацији Мађарске академије на Текелијину прославу сведочио Игњатовић у „Мемоарима“. У новосадском простору иза Алмашке цркве је данас записана улица посвећена Јаши Игњатовићу, а у Пашићевој се још увек види табла која носи име Јокаи Мора, заостала из неког другог, а опет новосадског времена. У близини је и обележје, постављено у пасажу хотела „Војводина,” које подсећа на новосадске избегличке дане Лајоша Зилхија кога је и смрт овде затекла.

Нови Сад баштини наслеђе и у стиховима и прози које може да се осети на посебан начин само у средини у којој је настало. Тако стихови Мике Антића лебде над Петроварадинском тврђавом, Новим Садам, Војводином и читавом васионом бранећи их лепотом и добротом од сваког зла тврђе неко било која утврда. Уз њега под војвођанским небом подједнако стоји и Ференц Фехер.

У „Женским студијама и истраживањима“ деведесетих година прошлог века у Новом Саду је започело ново читање књижевности коју су писале жене. Део програма је био и да се дело повеже са животним усудом и просторима у којима су књижевнице живе и радиле. Тада је захваљујући женама у политици шездесет женских имена из света књижевности, уметности, науке, друштвеног активизма ушло у живот Новог Сада, кроз називе улица, тргова и ново читање града кроз Туристичку мапу „Нови Сад из женског угла“. Од тада чешће знамо да је први југословенски роман на мађарском језику „Бескрајни зид“ написала 1933. Ержебет Берчек, или о делу Александре Сердјукове које чини око три стотине песама, четрдесет есеја и три књиге од којих је „Савременост и хришћанство“ из 1936. одмах забрањена. Овде треба додати и ново знање о Викторији Југовић-Рисаковић, књижевници која је уз Јована Храниловића била главна уредница листа за забаву, поуку и господарство „Фрушкогорац“ (1906-1907.), те песникињама Јарослави Јароши и Јелени Солонар. Такође, Нови Сад стоји као моћни контекст у причи о Милици Стојадиновић Српкињи и Милици Мићић Димовски, повезаним романом „Последњи заноси МСС“. Исто се може рећи за Аницу Савић Ребац и Даринку Зличић која је прикупила и објавила сабрана дела Анице Савић Ребац и Силвију Дражић за истраживање објављено у књизи „Стварни и имагинарни светови Јудите Шалго“.

Током две хиљаде година у Туристички информативни центар Града Новог Сада почели су да долазе посетиоци са намером да истраже просторе у којима су настали романи Александра Тишме, или да виде Бемову улицу из књиге „Рани јади“ Данила Киша. Носећи превод на немачки језик Тишминих романа као својеврсне туристичке водиче желели су да доживе просторе у којима је живео и стварао књижевник Тишма, али и чулно опазе кулисе у којима су делали ликови из његових романа. Простор Туристичког информативног центра Града Новог Сада је од тада па до данас често био лабораторија дешифровања или чак креирања

књижевних коридора Новог Сада. Готово знање о Новом Саду, граду књижевних стваралаца, понудио је и „Јединствени књижевни туристички водич кроз Нови Сад” (Група аутора, Book Mark 2017).

Поред свежег приступа књижевности коју су писале жене, новосадска средина је простор у коме су постали видљиви напори оних аутора којима су подједнако важни музика и стихови. Захваљујући том новом вредновању песничких форми, песници-кантаутори Милан Младеновић, Влада Дивљан, те Пекиншка патка добили су обележја у центру Новог Сада. Истом кругу припадају „Лабораторија звука” и новосадски музичар и композитор, Митар Суботић Суба који је за остварења „The Dreambird” и „In The Moonstage” 1988. добио Унескову награду за промоцију културе, а Нови Сад му се одужио постављањем спомен-плоче у Лиманском парку. На сличном трагу су Фестивал Поезика (Уметност певаног стиха), као простор за афирмацију младих уметника кроз повезивање различитих уметничких форми.

Појава нових форми интерпретације поезије има снажни одјек у Новом Саду кроз афирмацију слем поезије. У више традиционалних и алтернативних простора Новог Сада сваке године се дешава Међународни новосадски књижевни фестивал, на коме се додељују Бранкова награда за младе песнике и Награда за најбољег слемера Србије.

Међу манифестацијама којима је књижевност у фокусу најзначајнија новосадска имена су Бранково коло, најугледнија културна манифестација која чува успомену на Бранка Радичевића, а дешава се Новом Саду, Сремским Карловцима и на Стражилову, Међународна регионална конференција „Book Talk”, где Новосађани и њихови гости могу да виде најугледнија имена регионалне књижевне и издавачке сцене и Књижевни сусрети „Милице у походе” у част Милице Стојадиновић Српкињи.

Препоруке: У туристичкој понуди Новог Сада постоје и обиласци који негују знање о новосадским песницима и глумцима. Њих можете потражити путем интернет-адреса туристичких агенција које реализују ове туристичке туре и програме.

У Календару манифестација Туристичке организације Града Новог Сада дати су подаци о наведеним манифестацијама и догађајима.

Спомен-збирка „Јован Јовановић Змај” у Сремској Каменици једини је адекватан простор посвећен неком новосадском књижевнику. Налази се у кући у којој је Змај провео последње године живота, а тематски је уређен тако да поставка представља све етапе његовог живота и рада. Најава је обавезна а контакт ћете добити преко интернет адресе Музеја Града Новог Сада.

**СКУЛПТУРЕ ЈОВАНА
СОЛДАТОВИЋА (1920-2005.)
СУ ДЕО КУЛТУРНОГ
ИДЕНТИТЕТА НОВОГ САДА**

Новосађанке и Новосађани имају ту привилегију да свакодневно и доследно усвајају лепоту коју пружају слике градских обележја као што су Петроварадинска тврђава и архитектура градског језгра. Живот у складном окружењу ствара истрајну везаност Новосађана и Новосађанки за сопствени град. У том процесу скулптуре у градском простору Јована Солдатовића већ деценијама доприносе профилисању идентитета Новог Сада, али и доживљаја града који носе његови становници.

Како Бела Дуранци примећује, скулптура је белег који спаја човека са окружењем. Међу онима са којима свакодневно живимо у отвореним просторима Новог Сада и које живе у нама препознајемо следећа Солдатовићева дела: Споменик жртвама рације „Породица” на Кеју жртава рације, „Разиграни коњи” на Новосадском сајму, „Ђура Јакшић” у Дунавском парку, „Борба јелена” на Петроварадинској тврђави, „Сликар Милан Коњовић” испред Галерије Матице српске, „Двоје” испред Галерије ликовне уметности поклон збирке Рајка Мамузића, биста Саве Текелије испред Матице српске, група скулптура око Института у Сремској Каменици и скулптура „Бранко Радичевић” на оближњем Стражилову.

Свака Солдатовићева скулптура је знамење и порука, есенција у бронзи којом је уметник забележио човека и његову непоколебљиву тежњу ка слободи и стемљење ка небу - симболу потраге за лепотом и добротом. У „Бележењу човека” како је назвао један од циклуса радова у бронзи, Солдатовић је био аутентични глас у одбрану људског достојанства.

Дело Јована Солдатовића је грандиозно и сведочи о изузетности аутора кога с правом сврставају међу најзначајније уметнике социјалистичке Југославије. То је разлог што је често био репрезент њене врхунске уметности. Његова скулптура „Двоје” постављена је у парку испред зграде Уједињених нација у Њујорку, „Људска фигура са мртвим дететом (Хирошима)” у Музеју савремене уметности Хирошима а „Роде” у Музеју скулптура на отвореном у Мидлехаму. Многобројне награде, одликовања и уврштавање међу двадесет најзаслужнијих Новосађана 20. века само су непосредни докази драгоцености дела Јована Солдатовића.

Препорука: Скулптуре Јована Солдатовића се налазе у Галерији ликовне уметности Поклон-збирци Рајка Мамузића. У Галерији Матице српске налази се серија Солдатовићевих сериграфија „Искре” као и пет скулптура укључујући и ону названу „Двоје” из циклуса „Бележење човека”.

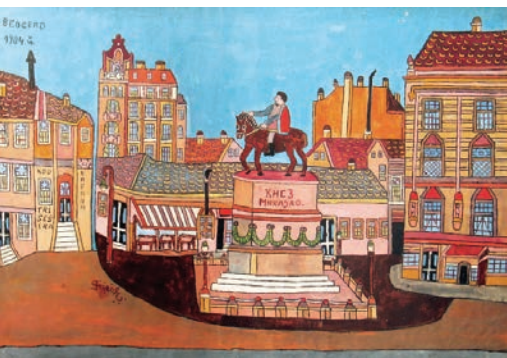
Завичајни музеј у Черевиху, у Улици Јована Грчића Миленка 4, поседује Легат Јована Солдатовића, кога чини дванаест радова које је вајар поклонико свом родном месту. Музеј чува и легат сликара Миленка Шербана и рукописну заоставштину песника Јована Грчића Миленка.

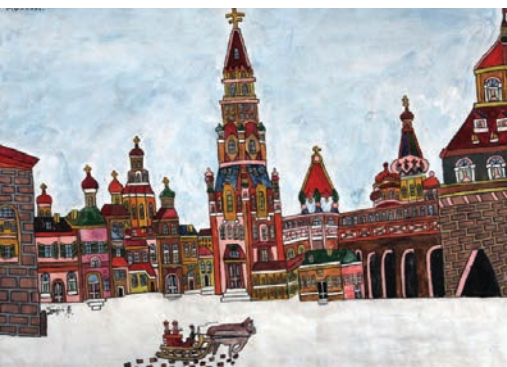

ЕМЕРИК ФЕЈЕШ (1904-1969.) – РАЗГЛЕДНИЦЕ КАО ВРХУНСКА УМЕТНОСТ

Необична судбина самоуког сликара, јединственог у нашој култури, не може се сврстати ни у један од могућих модела биографских сценарија унутар европског културног простора. Доласком у Нови Сад, Фејеш тада као четрдесетогодишњак, одлучује да слика. Његова одлука је била готово архетипска, лишена сваког узора и опробаног стила. Емерик Фејеш је одабрао да шибицама или кукурузовином на папиру слика урбане мотиве – градове у којима најчешће никада није био. Као предлошци су му служиле црно-беле разгледнице. Урбани пејзажи Новог Сада, Лондона, Париза, Венеције, Вормса, Београда, Москве, Мон Сен Мишела, Мостара... представљени су кроз простор растуће перспективе у који су непогрешиво тачно сложени низови кућа, тргова, цркава и улица. Емерик Фејеш је умро у Новом Саду, а сахрањен је на Римокатоличком гробљу у Футошкој улици. Највећи део његових слика чува се у Музеју наивне и маргиналне уметности у Јагодини.

ЕМЕРИК ФЕЈЕШ
Београд, око 1967. темпера на папиру,
40 x 60 цм, МНМУ

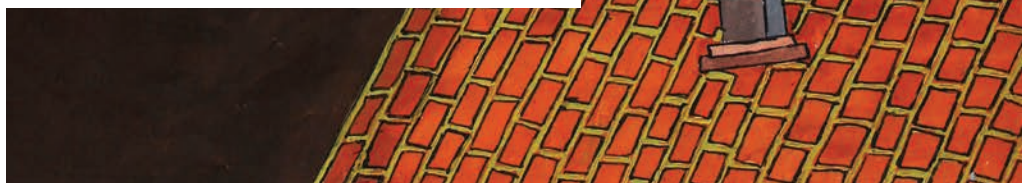
ЕМЕРИК ФЕЈЕШ
Венеција, око 1966. темпера на папиру,
42 x 59,4 цм, МНМУ

ЕМЕРИК ФЕЈЕШ
Венеција, око 1966. темпера на папиру,
42 x 59,4 цм, МНМУ

ЕМЕРИК ФЕЈЕШ
Нови Сад – општина, око 1967. темпера на папиру,
71,8 x 43 цм, МНМУ

НОВИ САД ИЗ ЖЕНСКОГ УГЛА

Emma uton Donnington

Нови Сад је међу првим европским градовима имао Туристичку мапу Нови Сад из женског угла (Стојаковић, Женске студије и истраживања, Нови Сад, 1999), која је историју града представила кроз биографије једног броја жена које су оставиле траг у његовој културној, политичкој и привредној историји. Захваљујући Туристичкој организацији Града Новог Сада штампан је и водич „Женска имена Новог Сада – Водич за љубитеље алтернативних тура” (Стојаковић/Кресоја, Туристичка организација Града Новог Сада, 2014) који садржи кратке биографије двадесет осам знаменитих жена, информације о кућама у којима су живеле, улицама које носе женска имена и о гробовима одабраних знаменитих Новосађанки. Публикација садржи и мапу по којој се према одређеном редоследу може обићи градско језгро.

Да је историја града, представљена кроз биографије знаменитих жена, вредна колико и она записана у уџбеницима историје сведочи биографија највеће добротворке у Срба Марије Трандафил (1816-1883) која је српском народу и Новом Саду оставила завештања чија је вредност 1913. била 1.400.000 форинти. Данас је немогуће да вам, док пролазите ужим центром Новог Сада, поглед не падне на неку кућу или зграду које нису део њене биографије. У власништву Марије Трандафил биле су куће у Змај Јовиној улици 8, 16 и 17, Пашићевој 11, Дунавској 16 и Милетићевој 17, које је као задужбине, поред завештања у земљи и новцу, оставила сопственом народу. Поред тога у маркантном објекту, који је по њеној жељи изграђен за потребе „Заведенија Марије Трандафил за српску православну сирочад,” данас је седиште Матице српске и Библиотеке Матице српске. Јерменску цркву у Новом Саду (које на жалост више нема), она је позамашном донацијом из темеља обновила и опремила, пошто је била порушена у Буни 1849.

Препорука: „Женска имена Новог Сада – Водич за љубитеље алтернативних тура” можете преузети са интернет адресе Туристичке организације Града Новог Сада и у односу на интересовања која имате и време које желите да проведете у Новом Саду сами креирајте сопствени план истраживања алтернативне историје града. Интернет-адреса Туристичке организације Града Новог Сада дата је у додатку овог водича (изаберите опције „Инфо” а затим „ Публикације”).

Magyarok, Kossuth Lajos-utca
Kossuth Lajos-Gasse

НОВИ САД ИЗ ЈЕВРЕЈСКОГ УГЛА

Сарадња Јеврејске општине Нови Сад и Туристичке организације Града Новог Сада допринела је да се у јавни простор града уведу активности које афирмишу јеврејску баштину, историју, традицију на начин да је приближе страним посетиоцима и резидентима. Публикација „Нови Сад – Поглед на јеврејску културну баштину”, (Јеврејска општина Нови Сад 2012) отварање синагоге уз стручно тумачење и промотивне туре „Нови Сад из јеврејског угла” део су тог плана који је данас сасвим прихваћен.

Путовање кроз прошлост новосадске јеврејске заједнице обично започиње у Јеврејској улици која је била део некадашњег Јеврејског кварта формираног средином 18. века. Улица је пратила раст и развој града, па и његова страдања од којих је нарочито разорно било бомбардовање топовима са Петроварадинске тврђаве 1849. за време Буне. Током 19. века обновљена Јеврејска улица је била пуна великих и мањих трговина, занатских радњи, лекарских ординација, мануфактура и породичних кућа угледних новосадских Јевреја. Данас је прометна градска магистрала којом доминира новосадска синагога.

Највећи број посетилаца заинтересованих за јеврејску баштину обиђе синагогу, темељ духовног, друштвеног и културног живота јеврејске заједнице Новог Сада. Новосадска синагога са зградама Јеврејске школе и Јеврејске општине је просторна културно-историјска целина изграђена 1909. према замислима пештанског архитекте Липота Баумхорна. Читав комплекс је изграђен у стилу сецесије. Посетиоци могу чути стручно тумачење о историји и култури јеврејске заједнице у Новом Саду, као и о градњи синагоге, пете у историји Новог Сада, о Холокаусту – геноцидном уништењу Јевреја током Другог светског рата, али и о активностима чланова Јеврејске општине данас.

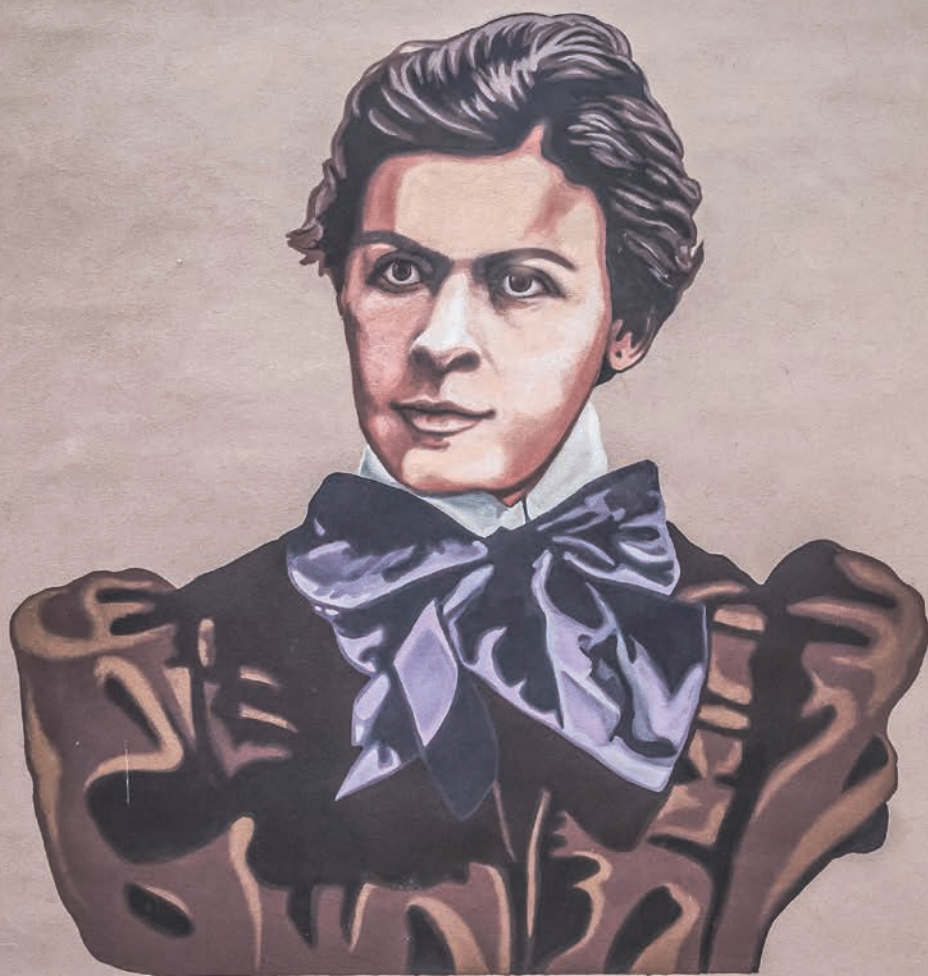
Међу посетиоцима синагоге има и оних који обиђу Јеврејско гробље у Улици Дожа Ђерђа. Јеврејско гробље је место посебног пијетета и сећања на жртве Холокауста. На то подсећа и Споменик жртвама Холокауста, место где грађани и грађанке Новог Сада на Међународни дан сећања на жртве Холокауста одају пошту убијеним суграђанкама и суграђанима.

Препоруке: Обилазак синагоге, који подразумева и основне податке о традицији, култури и историји новосадских Јевреја, морате претходно најавити Јеврејској општини Нови Сад. Више информација можете добити на интернет адреси Јеврејске општине Нови Сад.

Новосадска баштина обилује материјалним и нематеријалним доприносима културном и друштвеном развоју града које су трајно приложили становници јеврејске националне припадности. Од сецесијског опуса Липота Баумхорна, преко институција као што су биле Кора хлеба и Дечје обданиште, Јеврејски културни дом и Дом за старе и сирочад, све до завештања знаменитих личности међу којима су Александар Тишма, Данило Киш, Јелена Кон, Павле Пап, Павле Шосбергер и др, прича о историји и култури новосадских Јевреја шири се кроз читав Нови Сад. Ову причу, кроз туристичке туре по Новом Саду, на ваш захтев могу да организују новосадске туристичке агенције и водичи.

ТРАГОМ АЈНШТАЈНОВИХ

Милева Марић - Ајнштајн

Констатација да је један од најзначајнијих светских научника Алберт Ајнштајн у два наврата, како се верује, боравио у Новом Саду била је довољна да покрене многе иностране посетиоце да крену његовим новосадским трагом. Интересовање је такође било подстакнуто многобројним публикацијама које су се бавиле приватним животом славног научника и то оним периодом када је свакодневни живот и радост научних открића делио са првом супругом, Новосађанком великог дара за математику Милевом Марић.

Књижевне интерпретације и епистоларно документовање приватности брачног живота Ајнштајнових кретале су се у многим правцима, често у фокус стављајући усуде Милеве Марић Ајнштајн, синова Ханса Алберта и Едуарда и нетрагом нестале кћерке Лизерл. Треба такође додати да су на многе посетиоце утицали и они радови који су трагали за Милевом Марић Ајнштајн као научницом, теоретичарком, или за новим вредновањем њеног доприноса науци. У том контексту самостално креиране туристичке туре у вези са Ајнштајновима у Новом Саду (које су и данас доминантне) имале су различита полазишта, очекивања и исходе.

Оно што се у Новом Саду може видети, а у вези је са породицом Ајнштајн, јесте кућа у Кисачкој 20, коју је 1907. сазидао Милош Марић, отац Милеве Марић Ајнштајн. После њене смрти власништво над делом ове куће пренето је на Ханса Алберта и Едуарда Ајнштајна.

На стогодишњицу рођења Милеве Марић Ајнштајн на породичну кућу Марића постављена је табла која је обавештавала да је брачни пар Ајнштајн у посети Марићевима боравио у кући 1905. и 1907. Сасвим је извесно да први боравак Ајнштајнових код породице Марић треба повезати са салашем Марићевих у Каћу. Године 2017. на истом месту је постављена нова информативна табла на којој стоји:

„Ову кућу подигао је 1907. године
Милош Марић (1846–1922.)
официр Шајкашког батаљона
У овом дому део свог живота провели су:
Милева Марић Ајнштајн (1875–1948.)
српска научница и прва супруга Алберта Ајнштајна
Милош Марић Млађи (1885–1944.)
професор Медицинског и Ветеринарског факултета у Саратову”

Још један догађај повезује породицу Ајнштајн и Нови Сад. Ради се о крштењу деце у оближњој Николајевској цркви. У септембру 1913. Милева Марић Ајнштајн је са децом Хансом Албертом и Едуардом боравила у родитељској кући у Новом Саду када је, како пишу новосадски хроничари, на наговор оца и брата, крстила децу по православном обреду. Обред је обавио свештеник Теодор Милић, а кумовао је др Лазар Марковић.

Алберт Ајнштајн у Новом Саду – за странце је ово тако значајна вест да надилази привлачност многих других градских атрактивности, до мере да сама шетња делом града у којем је кућа Марићевих има специфичну драж. Без обзира на то шта пише у градским хроникама и на информативној табли, чињеница да је Алберт Ајнштајн

боравио на овом месту је довољна да се инострани посетилачки токови у континуитету сливају ка Кисачкој 20. Домаћи туристички токови, нарочито они инспирисани истраживањима Женских студија, у фокус стављају усуд научнице Милеве Марић удате Ајнштајн. И једни и други почињу и завршавају се испред куће у Кисачкој 20.

НОВИ САД ГРАД МУЗИКЕ

Како је записао историчар Живко Марковић, Нови Сад је још у првој половини 19. века предњачио у манифестацијама културног живота укључујући и музички. Прву музичку школу (1838.) и Прво новосадско певачко друштво (1860.) основао је педагог, композитор и хоровођа Александар Морфидис Нисис. На тој традицији почива и савремени музички живот града чије упориште чине музичке школе, Департман музичке уметности Академије уметности Нови Сад, Опера Српског народног позоришта, Војвођански симфонијски оркестар и многи други. Овде ћу поменути Новосадски брас оркестар на основу успешне сарадње коју смо, тада као Туристички информативни центар Града Новог Сада, остварили на промоцији новосадске музичке културе.

За музички живот града током сва четири годишња доба, али и за његову туристичку понуду, незаобилазну улогу има Музичка омладина Новог Сада, кроз концертну активност и фестивале уметничке музике које организује: Божићно-новогодишњи концерти (децембар и јануар), Новосадске музичке свечаности (април) и Новосадско музичко лето (јул и август). Посредовањем Музичке омладине Новог Сада у нашем граду су за домаћу и инострану публику концертирали најчувенији домаћи и светски музичари и ансамбли. Благодарјећи овој организацији Нови Сад јесте град музике, не само према садржајима музичких програма и извођачима, већ и према просторном распореду музичких дешавања. Програми Музичке омладине Новог Сада често омогуће да се Градска кућа, музеји, галерије, цркве, паркови, вртови чак и најпознатије градско купалиште претворе у концертне подијуме. За допринос на плану културе Музичка омладина Новог Сада је 2016. одликована Октобарском наградом Града Новог Сада.

Препоруке: Програм Музичке омладине Новог Сада можете погледати на интернет адреси организације коју ћете наћи у додатку овог водича. Програме Музичке омладине Новог Сада, Опере Српског народног позоришта, Војвођанског симфонијског оркестра и других оркестара и појединаца у оквиру програма уметничке музике можете погледати на интернет адреси Туристичке организације Града Новог Сада ако изаберете опцију „Догађаји”.

**О НОВОСАДСКИМ
ФЕСТИВАЛИМА КАО
ДЕЛУ ПОНУДЕ КУЛТУРНОГ
ТУРИЗМА**

Без фестивала и различитих догађаја нема садржајне туристичке понуде и зато се многи градови атрактивним фестивалским програмима боре за публику на регионалном плану па и шире. Најуспешнији су они који су успели да се развијају на начин да не укључују град у коме су рођени само као туристичку инфраструктуру и супраструктуру већ подједнако као контекст у којем добијају аутентичност, али и способност да граду дају нову, афирмативну вредност.

Нови Сад је град у којем је рођен и одрастао, а затим и прерастао регионалне оквира планетарно познати фестивал ЕГЗИТ. У свом две деценије дугом животу фестивал је сакупио прегршт награда, међу којима и „Најбољи европски фестивал” на Европским фестивалским наградама 2013. и 2017. „Најбољи европски фестивал 2016.” на такмичењу у оквиру „Најбоље европске дестинације” и друге. Можемо рећи да је фестивал ЕГЗИТ превазишао оквира града и регије у којој је настао, те да је програмски и активистички план сарадње и разумевања међу младима раширио по региону кроз „Sea Dance” фестивал у Будви у Црној Гори, „Sea Star” фестивал у Умагу у Хрватској, „No Sleep” фестивал у Београду, као и „Revolution” фестивал у Темишвару у Румунији.

ЕГЗИТ је догађај који је обележио одрастање неколико генерација Новосађана и Новосађанки. А за многе од нас савремено новосадско време туризма се мери до ЕГЗИТ-а и од њега. Јул је време за ЕГЗИТ фестивал када ЕГЗИТ живи и када се организује, слуша крај отворених прозора, гледа на многобројним бинама, али и на улицама, у кафићима, hostelima где обитава инострани део ЕГЗИТ племена.

Препорука: ЕГЗИТ фестивал се одржава сваке године у јулу на простору Петроварадинске тврђаве. Информације о програму, извођачима, сатници, просторном распореду програма, куповини карата, смештају посетилаца и многе корисне информације можете пронаћи на интернет-адреси ЕГЗИТ фестивала, датој у додатку овог водича.

Стеријино позорје, најзначајнија регионална такмичарска смотра позоришних представа, рађених по текстовима домаћих аутора, које реализују позоришта из земље и иностранства и оних рађених по текстовима страних писаца која изводе домаћа позоришта, један је од најпосећенијих новосадских фестивала. Манифестација чува успомену на српског књижевника Јована Стерију Поповића, оснивача српске драме. Програм ове позоришне смотре, који се традиционално реализује у периоду април–мај, чине две селекције: селекција националне драме и позоришта, где такмичарске представе конкуришу за Стеријину награду и селекција Кругова, где је награда Почасни круг. У оквиру Стеријиног позорја дешава се и Позорје младих, посебан програм које окупља студенте високих позоришних школа за сценску уметност из читавог региона. Позоришна публика из земље и окружења која доследно пуни позоришне сале доказује значај и виталност Стеријиног позорја.

Интернационални фестивал алтернативног и новог театра (ИНФАНТ) јесте смотра модерног театарског израза и интерпретације, те нових глумачких сценских остварења, која се дешава у периоду током јуна и јула. Окупља алтернативне трупе, аматерска и студентска академска позоришта. Награде које се додељују најбољим учесницима јесу : Награда за најоригиналније истраживање једног од сегмената позоришног језика, Награда за изузетну експресивност на граничном подручју између позоришта и осталих уметности, или стваралаштва у најширем смислу и Награда за најуспешнији експеримент, односно представу у целини, и оне најпластичније дефинишу програмску оријентацију фестивала.

ИнтерФест, најстарији међународни фестивал афирмације винске културе у Србији, редовно привлачи многобројну публику из земље и окружења. Настао као део платформе развоја домаћег винарства и виноградарства, ова манифестација има за циљ да окупи винаре, љубитеље вина, туристичку привреду и стручњаке за узгајање винове лозе и производњу вина. То је данас један од кључних догађаја у календару манифестација Новог Сада који се дешава сваког јуна. Афирмацијом винске културе кроз тродневне програме, од којих је централни на Тргу слободе, ИнтерФест се наметнуо као традиционално важан сегмент туристичке понуде града.

Међународни центар књижевности за децу Змајеве дечје игре јесу најзначајнији, најстарији и највећи фестивал књижевности и осталих видова уметности за децу и младе у југоисточној Европи. Посвећене су великом песнику Јовану Јовановићу Змају. Јунски део фестивала обухвата многобројне програме уметничког стваралаштва деце, али и оног за децу, те стручне пројекте у вези са тим. У Змајевом крилу окупљају се уметници, ствараоци, стручна јавност, публика од 3 до 93 године, институције културе, представници заинтересованих организација да би заједнички у различитим просторима у граду стварали јединствену алхемију која код младих развија племенитост и креативност.

Амбијентални Нови Тврђава театар под тим именом се организује од 2014. сваке године у јулу, у Вили Станковић у Чортановцима. Конципиран је према идеји редитељке и књижевнице Виде Огњеновић да је позоришна уметност која приказује стварност, огољујући је до саме суштине. Фестивал је такмичарског карактера, а на њему учествују представе које су у актуелној позоришној сезони обележиле позоришни живот у земљи и у окружењу. Фестивал подржавају Српско народно позориште и Студентски културни центар.

Тамбурица фест је светска смотра тамбурашке музике на којој се у такмичарском делу представљају оркестри из земље и света, а у ревијалном афирмисани музичари који већ познате мелодије интерпретирају уз пратњу

тамбураша. Током фестивалских дана Нови Сад постаје позорница на отвореном где многобројни љубитељи тамбурице, осим у омиљеној музици, уживају и у пратећим дешавањима – од смотре фолклорних оркестара до тамбурашке променаде.

Фестивал уличних свирача је један од најтоплијих и најприхваћенијих догађаја у Новом Саду. Крајем лета се на простору барокног Подграђа Петроварадинске тврђаве удруже многи креативни ентитети и подаре нам култни Фестивал уличних свирача – Градић фест. Барокна архитектура као помпезна кулиса ограђује неколико позорница на којима се током три дана фестивала смењују врхунски професионалци и почетници – музичари, плесачи, перформери, акробате и позоришне трупе. Амбијенталне представе, видео и филмске пројекције, инсталације, музички наступи, перформанси, радионице, предавања, део су програмског садржаја који изводе уметници из читавог света. Публика која са пажњом прати и љубављу греје овај фестивал део је магије која се тада ствара.

Новосадски џез фестивал организује Културни центар Новог Сада. Током трајања фестивала крајем новембра, у Српском народном позоришту публика може да чује џез извођаче из Европе, САД-а и других делова света. Програм фестивала се састоји из неколико сегмената: Главни програм, Уводни и Пратећи програм, House band, Berklee радионице и Џез маратон.

Програм манифестације Калеидоскоп културе, Фондације „Нови Сад – Европска престоница културе” има за циљ да створи синергију различитих врста уметности и различитих актера – од уметника преко институција културе, невладиних организација до посетилаца, те да крајњим резултатом надиђе устаљено виђење културе на више планова укључујући и њен просторни распоред.

KORZO

A photograph of an orchestra performing on a stage under a large red tent. A conductor is visible on the right, and a large white banner with the word 'KORZO' is suspended from the ceiling. The scene is lit with red stage lights. The orchestra members are seated in rows, playing various instruments including violins, violas, and cellos. A grand piano is positioned on the right side of the stage. The conductor is standing and facing the orchestra. The tent's metal structure is visible in the background, and several stage lights are hanging from the ceiling.

КУЛТУРА СЕЋАЊА

У животу многих градова постоје датуми за сећање, понекад као опомена, а понекад за понос, али увек као део колективног и личног идентитета. Сећање претходи традицији и зато је потребно неговати га, јер у њему налазимо утемељење за додир са будућношћу. Зарад будућности у јавном животу Новог Сада постоје дани за сећање који припадају искуству многих генерација његових становника.

Један од дана за памћење који стоји најдаље у историјском знању је Дан Града Новог Сада. То је сећање на дан када је царица Марија Терезија 1. фебруара 1748. потписала повељу којом је Петроварадински Шанац стекао повластице слободног краљевског града и ново име, које је дала сама царица – Neoplantae. Назив је такође дат на немачком и мађарском језику Neusatz, Újvidék, а Срби, тада велика већина његових становника, превели су то као Нови Сад. Сам догађај је имао елементе купопродајног уговора, јер је дотадашње војно-коморско насеље преведено у слободни краљевски град за 80.000 рајнских форинти. Ако се томе додају и трошкови у вези са пословима који су претходили самом чину Елибертације и одговарајуће камате, излази да је 1752. сума премашила 95.000 форинти. Привилегије су значиле да је слободан краљевски град имао статус племића (грб, заставица, територија, приходи и порези), а корист од тога се протезала и на све пуноправне грађане. На грбу, који је одређен Елибертационом повељом стоје три сребрне куле на плавом штиту испод којих је Дунав, а изнад средње, највише, Нојева голубица са гранчицом, што у хералдичком тумачењу означава време мира и трајности.

Сваког 1. фебруара у Новом Саду се свечано прославља Дан града са низом манифестација које значајем надилази Свечана академија, на којој се заслужним грађанима и грађанкама додељује престижна Фебруарска награда.

Догађај познат као Присаједињење 1918. означава крунисање оних напора многих генерација Срба из Хабзбуршке монархије за уједињењем са матицом Србијом. По окончању Првог светског рата управу над Банатом, Бачком и Барањом, које је запосела Војска Краљевине Србије, преузео је Српски народни одбор са седиштем у Новом Саду. Велика народна скупштина Срба, Буњеваца и осталих Словена сазвана је 25. новембра 1918. године, а на њој је одлучено присаједињење Краљевини Србији. Право гласа на изборима за ову Скупштину имали су Срби, Буњевци и остали Словени, мушкарци и жене са навршених 20 година. У историји ће остати забележено да је седам жена, изабраних том приликом, по први пут активно и пуноправно учествовало у догађају од великог политичког и историјског значаја.

Сваког 25. новембра у Новом Саду се тим поводом одржавају пригодне манифестације, а да се ради о историјском догађају који превазилази оквире града, сведочи и Музеј присаједињења 1918. који изложбеном поставком савременицима приближава сам догађај и контекст у коме се збио. Новембарска повеља која се додељује за изузетна достигнућа у привредном и друштвеном животу града део је обележавања овог историјског догађаја.

Новосадска рација, или Рација је трагичан догађај у историји Новог Сада чије се последице и данас осећају. Догађај се десио у периоду од 21. до 23. јануара 1942. када су мађарске окупационе власти организовале и спровеле покољ цивилног становништва Новог Сада. Према подацима које је историчар Ђорђе Србуловић објавио у „Краткој историји Новог Сада” убијено је 1246 особа, углавном Јевреја и Срба. Ретко да има старијих житеља Новог Сада, а да нису изгубили неког од родбине и пријатеља или да га трагедија није на други начин обележила – самим сазнањем или личним сведочењем. Трагедија је траума на лицу града која је нашла одраз у књижевном опусу наших најзначајнијих књижевника. Овде ћу навести само део: књиге Ериха Коша „Новосадски покољ”, Александра Тишме „Књига о Бламу” и сећање Данила Киша које је писац у документарном филму рађеном о његовом животу и књижевном опусу навео као искуство које је доживео као седмогодишњи дечак.

Споменик жртвама Рације „Породица” рад вајара Јована Солдатовића у самом центру града и данас говори о овом догађају. Око фигура које симболишу читаве породице које су страдале у покољу, налазе се табле са именима жртава, као и оне које обавештавају о Новосадској рацији. Сваке године се на овом месту одржава помен жртвама и шаље порука мира.

У јануару је традиционална манифестација „Ледена тишина – сећање на жртве Новосадске рације” када се низом програма одаје почаст страдалим житељима Новог Сада и младим нараштајима предаје знање о догађају. Међународни дани сећања на жртве Холокауста обележава се сваке године 27. јануара када се венци полагају на Споменик жртвама Холокауста на Јеврејском гробљу у Новом Саду. То је прилика за сећање на све невинне жртве и за поруку да се такви злочини никада никоме не догоде.

Дан ослобођења Новог Сада у Другом светском рату свечано и поносно се прославља сваког 23. октобра. Тог дана 1944. у Нови Сад су ушле јединице Народноослободилачке војске Југославије, а затим и јединице Црвене армије. Сваке године се у Новом Саду 23. октобра одаје почаст ослободиоцима, знаним и незнатим борцима који су извојевали победу у борби против фашизма и донели пола века мира и просперитета у социјалистичкој држави. Сваког 23. октобра на Спомен-гробљу бораца Народноослободилачког рата 1941–1945. представници Новосадског партизанског одреда, делегације предвођене највишим представницима Града Новог Сада и удружења грађана полагањем венаца симболично изражавају приврженост антифашистичкој традицији. Октобарска награда која се додељује поводом Дана ослобођења најзаслужнијим појединцима и групи грађана за прегалаштво на плану привредног и друштвеног развоја града део је обележавања овог важног датума.

БОРБЕН
ЗЛАЧИБ-ЦИГА
НАРОДНИ ХЕРОС
1920-1942

СВЕТКОВИНЕ

Постоји и обичај код Срба који се, као светиња и непрекинута традиција, сачувао од времена покрштавања. То је слава или крсна слава. У Војводини се за породице које славе крсну славу каже да су свечари. Ово је породична традиција која јесте везана за трпезу и окупљање породице и пријатеља, али су повод и значај овог обичаја много дубљи. Ради се о породичном ритуалу, којим се слави светац заштитник. Заједничка трпеза овде има ритуални и кохезиони значај. Породична слава, феномен чија традиција код Срба сеже хиљаду година у прошлост, налази се на Репрезентативној листи нематеријалног културног наслеђа Унеска.

Као што се крсна слава везује за породицу, тако се слава града везује за градски Саборни храм и светитеља коме је посвећен. Слава Града Новог Сада је Ђурђиц, а слави се сваког 16. новембра као успомена на пренос моштију Светог Ђорђа и обнављање храма у коме се налазило његово тело. Тим поводом се обично у Градској кући уз присуство представника свих конфесија сече славски колач, благосиља славско жито и свим становницима града пожели просперитет у годинама које долазе.

На јужној периферији Петроварадина налазе се Текије, локалитет на коме се данас налази Бискупско Светиште Госпе Снежне. Савремени храм је римокатоличка црква из 1881, подигнута на месту на коме се у једном историјском тренутку налазила џамија на месту претходно изграђеног католичког храма. Смена богомоља различитих религија на истом месту последица је бурне историје и борби за овај комад земље између Аустријског царства и Отоманске империје током 16, 17. и 18. века. Изградња храма посвећеног Госпи Снежној који на врху куполе испод крста има и полумесец повезана је са победом хришћанске војске над Османлијама у Петроварадинској бици 1716. Битка је вођена 5. августа – на дан посвећен Снежној Госпи. Заповедник хришћанске војске Евгеније Савојски био је уверен да је победи допринела милост Богородице којом је оснажена победничка војска, те је слику Богородице са Исусом у наручју надаље носио кроз ратна искушења. Предање каже да је на дан битке пао снег који је превагу донео хришћанима. Историјске чињенице, предање и теолошка традиција данас се очитују кроз причу о римокатоличкој Цркви Снежне Госпе на Текијама, и прославама Великих и Малих Текија.

Велике Текије дешавају се сваке године 4. и 5. августа на спомендан Госпе Снежне када се окупи велики број ходочасника да би мисама и процесијама славили Госпу Снежну, односно Госпу Текијску. Мале Текије су сваке године 25. и 26. јула, на дан посвећен Св. Јоакиму и Ани, када се верници из земље и иностранства окупљају у великом броју. Тада се одржавају мисе, процесије дуж Крижног пута и клањање пред олтарским сакраментом.

Нови Сад је већ препознат у регионалним оквирима као комуна која подједнаком срдачношћу слави два Божића, два Ускрса и две Нове године. Ради се о поштовању два календара, грегоријанског, који је већ сто година у званичној употреби у

Србији и односи се на све грађане, и оног јулијанског којег се држи Српска православна црква. Како разлика између ових календара није велика, а већинско православно становништво не напушта већ устаљене обичаје, није тешко продужити

светковине и славља. Прославе две Нове године нарочито су на гласу, те се унапред пажљиво припремају на начин да се сви добронамерни људи позивају на традиционално дружење.

Препорука: Нови Сад се већ позиционира оу регионалним оквирима као омиљена дестинација за прославу Нове године. Програми различитих садржаја и интензитета у различитим деловима града почињу већ у децембру, а завршавају се крајем јануара следеће године. Двомесечно светковање има приватни и јавни смисао и одговарајући сензибилитет. Божић 25. децембра славе католици и протестанти, а 7. јануара православни становници града, али за све је то празник породица и црква које тада постају централна места у граду.

Јавни карактер имају прославе Нове године – прва 31. децембра, а друга 13. јануара и део су туристичке понуде Новог Сада, када због атрактивних програма и садржаја боравка многи одлуче да баш овде започну ново лето. Информације о новогодишњим догађањима можете наћи на интернет-адреси Туристичке организације Града Новог Сада.

КОЛО, ЧАРДАШ, ВАЛЦЕР, ТКАЊЕ И ПУСТОВАЊЕ

Коло, српска традиционална народна игра, налази се на Унесковој Репрезентативној листи нематеријалног културног наслеђа човечанства. Овај колективни плес брише границе између младих и старих, мушкараца и жена, притом не признаје било какву друштвену издвојеност или повлашћеност. Сви су позвани и слободни да уђу у ланац који образују играчи и изађу када им то одговара. Коло се данас игра у свим приликама које значе радост и славље.

Чардашу је ретко ко одолео. Игра се у мушко-женском пару жустро, полетно, весело током славља и народних празника. Ово је игра неодољивог ритма и мелодије која данас одушевљава публику широм света, јер чардашу, мађарској народној игри, нису одолели многи светски познати композитори: Франц Лист, Јохан Штраус Старији, Петар Иљич Чајковски, Јоханес Брамс и др.

Валцер је игра за сва времена и све просторе на свету. Нови Сад није изузетак. У многим новосадским породицама валцер је део породичног васпитања и традиционални плес младенаца на свадбеном слављу.

Препоруке: Резиденти могу учити да играју коло, чардаш и друге народне плесове у бројним културно-уметничким друштвима која негују традиционалне игре, песме и обичаје народа Војводине. Међу најпознатијим су: Академско културно уметничко друштво „Соња Маринковић”, КУД „Светозар Марковић”, Фолклорно удружење „Велико коло”, Фолклорни ансамбл „Вила”, СКУД „Железничар”, Центар народне уметности и општег образовања Мађара у Војводини, Словачко културно-уметничко друштво „Павел Јозеф Шафарик”, Фолклорна група „Мауран” која негује јеврејски фолклор, фолклорне групе које негују украјински и русински фолклор и друга. Концерти ових друштава се спорадично дешавају, а посетиоци Новог Сада могу се распитати за могућност да резервишу карте у склопу туристичког аранжмана код изабраних туристичких агенција.

Посетиоци Новог Сада као садржаје боравка могу изабрати школу фолклора и учење фолклорних игара као и учествовање у народним обичајима, организованим за ту прилику. За то су задужене туристичке агенције које по захтеву могу организовати фолклорне програме у аутентичним амбијентима.

Аутентичне стваралачке енергије народа Војводине, нарочито Срба, Шокаца и Румуна, такође Словака и Мађара, показане су кроз богатство и лепоту народних женских рукотворина. Овај феномен је, најпре преко рукотворина Српкиња, стекао планетарну славу и признање на светским изложбама крајем 19. и на самом почетку 20. века. У производе домаће радиности који су освојили европско тржиште крајем 19. века, а које је Новосађанка Савка Суботић изнела на „Земаљску изложбу у Будимпешти” 1885. спадао је комплетан женски и дечји одевни програм (хаљине, шешири, амрели, женске мараме и рубље), затим постелина, намештај

пресвучен српском народном рукотворином, као и ћилими и завесе. Међународно тржиште су тада освојили српски ћилими.

Крајем 19. века у Војводини, тада у саставу Хабзбуршке монархије, покренут је масовни процес израде ћилима, другог ткања (српско платно), веза и плетива, као државни пројекат подизања домаће индустрије. Тада се оснивају ткачке школе и радионице, породичне мануфактуре међу којима су биле и оне које су водиле жене.

Вишевековна традиција ткања и плетења жива је и данас. Она се негује у породичном кругу, или колективима као што је Атеље 61 (где се раде таписерије великих формата по предлошцима које су радили истакнути уметници), задругама и удружењима жена за израду домаће радиности које често имају и школе ткања. У тим колективима, могуће је наћи предмете израђене старом техником путовања, којом се од неупредене вуне, сапуна и топле воде могу правити одећа, шешири торбе и украсни предмети.

Препорука: Уз претходну најаву можете посетити Установу за израду таписерија „Атеље 61“, центар уметности таписерије у чијем окриљу постоји Школа ткања.

Народна уметност ткања и веза народа Војводине презентована је у Етнолошкој поставци Музеја Војводине. Приказан је процес ткања од пређе до готовог производа, алатке које су се користиле у том процесу укључујући и разбој из Стапара где су прављени изузетно цењени српски ћилими. Примери народне ношње из Војводине, прикази уређења кућа и обичаја употпуниће представу о начину живота и народној уметности насталој на тлу Војводине у 19. и 20. веку.

У централној градској зони постоји низ продавница које продају ручно рађену (ткану, плетену и шивену) одећу, торбе, шешире, шалове и др. У Дунавској улици се налазе: Студио „Креатива плус“ (одећа од српског платна), Hand made craft „Blue“ и Етно продајна галерија „Наше наслеђе“. На Тргу републике су Инклузивно место – сувенирница Школе за основно и средње образовање „Милан Петровић“ са домом ученика. У Косовској улици је „НеоНит“ продавница рукотворина Удружења за неговање уникатних и старих заната домаће радиности. Дешава се да ове радње мењају место, али све су добро обележене, често на начин да је део рукотворина изложен дуж туристичких рута.

СТАРИ ЗАНАТИ И САВРЕМЕНА ТРАЖЊА

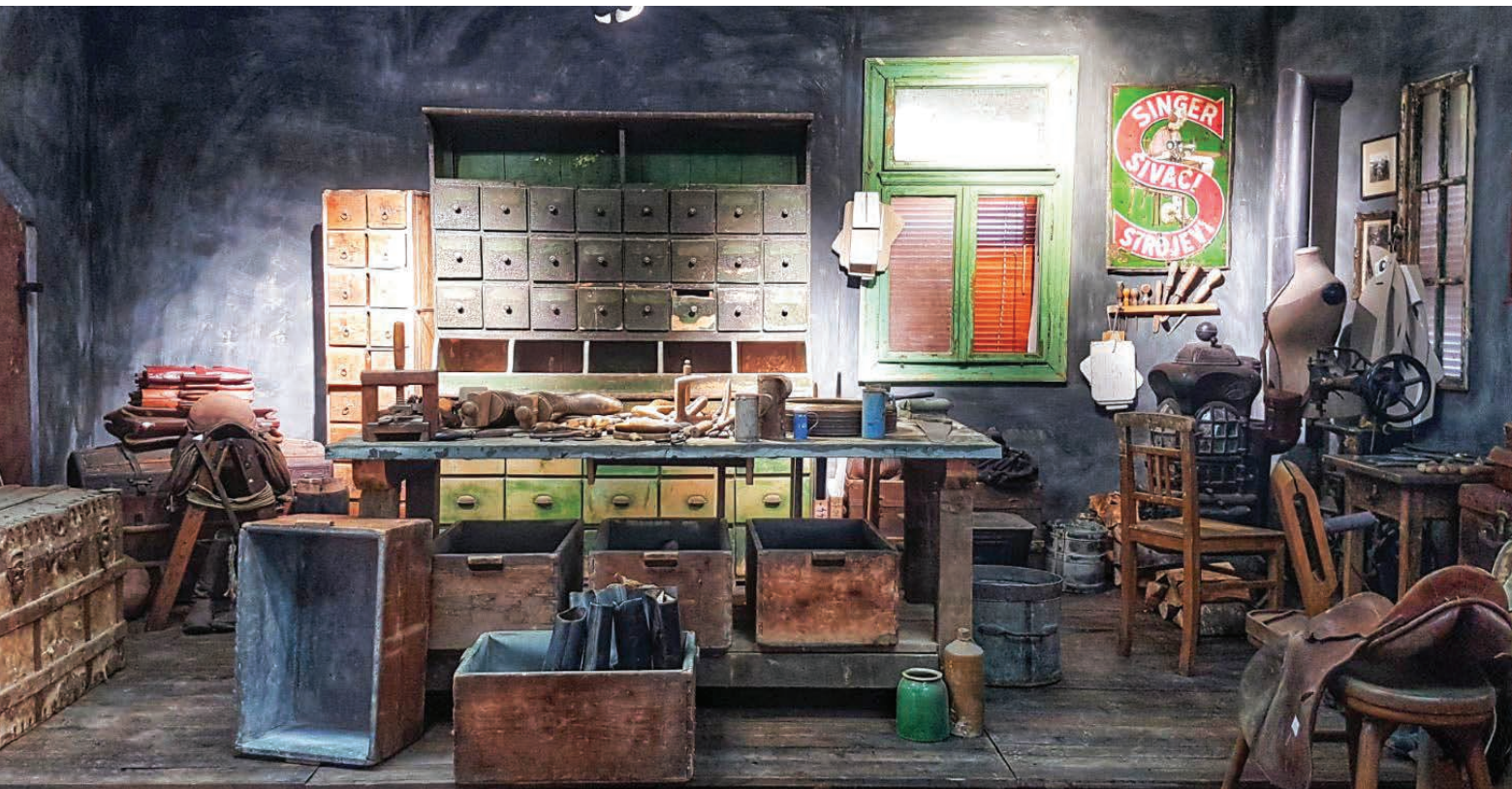

У сведочанства о почецима стварања савременог Новог Сада спадају и записи који показују да је у 18. веку међу становницима било занатлија и то: ковача, бачвара, ужара, тесара, зидара, ћурчија (мајстори за одећу од крзна и коже), опанчара, чизмара, папуџија, те да су први цех основали ранари (видари), кројачи, казанџије, столари, бравари и пекари. Из ових записа је јасно да је већи део занатлијских услуга био у вези са изградњом Петроварадинске тврђаве, али и све већим потребама становништва на бачкој страни Дунава.

Занатлијски сталез се током мирних периода развијао дајући допринос општем развоју града. Појављивали су се нови занати као што су: обућари, кројачи и абације, бербери, сапунџије, колачари, колари, шеширџије, капмаџије (јорганџије), кујунџије, стаклари и др. Мануфактурни начин производње утицао је на то да се крајем 19. века организују производне задруге занатлија да „тврђе раде а скупље продају” и тако одоле изазовима које је донео напредак производних снага. Технолошки развој и масовна производња који ће уследити у наредном веку учинили су да се многи занати угасе, а преостале породичне занатске радње потисну на маргину привредне активности.

Туризам је надахнуо породичне производње са дугом традицијом, али је и отворио нове могућности за продају занатских производа и опстанак различитих породичних радионица. У градским сувенирницама могу се наћи лицидерска срца – колаци од брашна и меда украшени огледалцем. То су јестиви поклони справљани према рецептима старих мајстора колачара, а украшени на начин да носе мотиве кићене Војводине. Производи бомбонџија као што су свилене бомбоне, карамеле, желе бомбоне, криве и праве луше и лизалице разних облика данас су део честих светковина у граду. Сувенире од керамике производе многе породичне мануфактуре у Војводини. Ради се о рукотворини од глине, аутентичној мрви војвођанског тла обликованог на начин да репрезентује живот и благост становника равнице. Бројне породичне мануфактуре или удружења жена по породичним рецептурама производе и у тегле пакују мед, џем, слатко и компоте нудећи их као слатко подсећање на град у коме су произведени. Последњих година посетиоцима се нуде упаковани колаци сведени на меру сувенира као што су китникез, куглоф, штрудле и др. Занатска и народна традиција која се последњих деценија материјализовала кроз производњу сувенира често се може сврстати у примењену уметност. То се може рећи и за производе од сламе које осмишљавају и израђују жене из неколико села на северу Бачке у околини Суботице, сада већ планетарно познате Сламарке из Таванкута.

Препоруке: Постоје занатске радње дуге традиције које су пребродиле многа искушења и одржале се до данас. У самом градском језгру, у Дунавској улици, ради Атеље и књиговезница Ивковић, породична фирма чији почeci сежу у 1789. Данас ова угледна кућа израђује луксузне предмете од коже, бави се рестаурацијом књига, израдом уметничког повеза, производњом модерно обликоване кожне галантерије. У пасажу Дунавске улице је Радионица за оштрење свих врста сечива „Ноћек anno 1895“. У Змај Јовиној улици је The Manual Co. (осн. 1985), радионица за израду и продају предмета од коже која се ручно обрађује техникама старих заната. Локали фирме The Manual Co. уређени су у стилу трговина са почетка 20. века и уједно су мале музејске поставке – галерије Manual Forgotten Arts Museum.

Богат избор сувенира и поклона, који ће вас подсећати

на Нови Сад пронаћи ћете у сувенирницама које су распоређене дуж туристичких рута. О асортиману сувенира и адресама сувенирница можете се обавестити преко интернет адресе Туристичке организације Града Новог Сада (изаберите опцију „Разгледање“, затим „Шопинг“).

Произвођаче сувенира који продају сопствену робу можете лично упознати на манифестацијама свечарско-гастрономског типа које су честе у календару градских догађаја. За њих је обично резервисан центар града. Избор сувенира и производа војвођанске равнице је најбогатији на предновогодишњим манифестацијама. Календар манифестација можете наћи на интернет адреси Туристичке организације Града Новог Сада (изаберите опцију „Догађаји“).

**У СУСЕДСТВУ - СРЕМСКИ
КАРЛОВЦИ И ФРУШКОГОРСКИ
МОНАСТИРИ**

ВІСНИК
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ
СВЯТОГО
КИРИЛА
УНІВЕРСИТЕТУ
У
ЛЬВІВІ

ВІСНИК
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ
СВЯТОГО
КИРИЛА
УНІВЕРСИТЕТУ
У
ЛЬВІВІ

ВІТЕШКОМ
КРАЄВУ
АЛЕКСАНДРУ І
УБЕДИНИТЕЛЮ

ВІСНИК
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ
СВЯТОГО
КИРИЛА
УНІВЕРСИТЕТУ
У
ЛЬВІВІ

Сремски Карловци су били једно од средишта политичког, духовног и културног живота Срба у Хабзбуршкој монархији. Отоме данас сведочи концентрација здања унутар градског језгра у којима су започињале рад кључне институције српске културе и духовности: Српска православна Црква Св. Николе са Патријаршијским двором, палата Црквено-народних фондова (данас Богословија Св. Арсенија), Богословски семинар, Стефанеум, Карловачка гимназија (основана 1791. као најстарија у Срба) и Магистрат. Међу споменицима културе су и римокатоличка Црква Св. Тројства са Жупним двором, српске православне цркве Св. Петра и Павла (Доња црква) и Ваведена Пресвете Богородице (Горња црква, сада манастир) као и Капела Госпе од Мира.

Сремски Карловци су често у туристичким итинерерима почетна тачка оних путовања која у фокусу имају српску баштину на тлу Војводине. Унутар тих путовања незаобилазна је посета фрушкогорским манастирима. Корпус српских, православних манастира спада у највредније споменичко благо Фрушке горе. Њега чине следећи манастири: Крушедол, Гретег, Старо и Ново Хопово, Врдник, Јазак, Велика Ремета, Мала Ремета, Беочин, Раковац, Ђипша, Привина Глава, Кувешдин, Петковица, Бешеново и Шишатовац.

Први сачувани писани податак о православним манастирима на Фрушкој гори је из 1455. а налази се у писму српског деспота Ђурђа Бранковића папи Калисту III у којем се позвао на право добијено од претходног папе Николе V да „In regno Hungariae” подигне православне манастире, што је и остварено у вековима који ће уследити. Народно предање градњу фрушкогорских манастира смешта неколико векова пре него што то показује овај историјски документ. Извесно је да се градња многих манастира може довести у везу са ктиторством сремских Бранковића, српске властелинске и владарске породице из 15. и почетка 16. века.

Фрушкогорски манастири су током векова страдали у више наврата најпре током османске владавине Сремом (1526-1699), затим после Петроварадинске битке 1716. Период велике обнове манастира, који се делом очувао и до данас, започео је у трећој деценији 18. века. Део тог духа обнове уписан је у иконостасе, иконе, живопис, који су радили тада најпознатији српски графичари и сликари: Христофор Жефаровић, Захарије Орфелин, Стефан Тенецки, Теодор Димитријевић Крачун, Димитрије Бачевић, Јанко Халкозовић... После усташког разарања и пљачке фрушкогорских манастира која се десила током Другог светског рата неповратно су уништене многе архитектонске вредности, мобилијар, иконостаси, иконе, књиге и вредан инвентар.

Са аспекта туристичке понуде фрушкогорско подручје поред културног туризма: посете манастирима, манифестацијама, етно кућама, музејима, гастро и винских тура, има и понуду за туризам посебних интересовања: пешачења, риболов, посматрање ретких биљних врста, цикло-туризам, рекреативне и излетничке програме, школе у природи.

Препорука: У Туристичкој организацији Сремских Карловаца можете добити информације у вези са обиласком знаменитости и посетом музејима и галеријама (Ризница у Патријаршијском двору, Завичајна збирка у Сремским Карловцима, Капела Госпе од Мира, Музеј пчеларства и др.), винским подрумима и Стражилову.

Мапу Фрушке горе са просторним распоредом манастира и свих других природних и антропогених

вредности можете преузети са интернет странице Туристичке организације Града Новог Сада (изаберите опцију „Инфо“ затим „Публикације“).

Обилазак Сремских Карловаца, фрушкогорских манастира и других вредности Фрушке горе је у редовној понуди туристичких агенција, па је препорука да пре него што се одлучите за сопствени програм погледате агенцијске понуде.

**АЛ' СЕ КОД НАС ДОБРО
ЈЕДЕ - ПРИВАТНО И ЈАВНО
У КУЛТУРИ ИСХРАНЕ**

Војвођанска земља је одувек рађала богате плодове, а народи који је насељавају допринели су да се рашире и сасвим прихвате јединствени начини на који се бирају и узгајају намирнице, припремају јела тако карактеристична за Војводину. И није само кухиња, хетерогена по пореклу, део особене војвођанске културе исхране, већ су то и однос према храни, традиција и обичаји који се у вези са тим гаје.

Најупечатљивији део војвођанског културног наслеђа повезаног са исхраном је уживање у богатој трпези и несебична потреба да се радост подели са рођацима и пријатељима свих вера и нација, посебно за време празника. Празничне гозбе народа Војводине увек су богате и веселе. Њихову издашност и обиље није поразила ни планетарна опсесивност култом тела без вишка килограма.

Један од могућих јеловника у вези са празновањем овековечио је аутентични песник Војводине, кантаутор Ђорђе Балашевић у песми „Ал се некад добро јело”. Ту су се нашла јела од меса као што су „паприкаш, кременадле, сарме, место леба – меса бела, фине шницле, карабатак сваком, на подварку ћурка, а где је ћурка ту је прасе, чварци фришки, шунка, рен и пихтије, затим још сос-парадајз, кромпир барен и врућег леба кришке и неизоставно вино портогизер, принцес-крофне, торте разних сорти и резанци с маком...”. Али, то није све што се може наћи на војвођанском јеловнику. Недељни ручак се ретко може замислити без тријаде супа, сос, месо, затим ту је насуво са кромпиром и друга јела од теста, па штрудла с маком, орасима или пекмезом, салчићи, гурабије, тек да се људи засладе док се зими праве кобасице, хурке, шваргле, сланина и друге ђаконије уз које се лакше преброди војвођанска мећава. Уз то иду одличне домаће воћне ракије, фушкогорска вина и пиво за све пригоде.

Прилике за окупљање уз богату трпезу, па још када постоји повод за радост и славље, не дешавају се само у приватним, већ и у јавном простору. Једна од оних унутар ширег градског језгра је „Културна Салајка и Салајачки доручак”, манифестација која је настала на традицији некадашњег дела града са местимично очуваном социјалном организацијом простора карактеристичном за паорска насеља. Садржи мноштво музичких, фолклорних, гастрономских и програма који се баве историјом и традицијом становника Салајке. Нови програми као што су „Чалабрц фест” на Подбари коју организује Културна станица Свилара као и „Новосадска штрудлијада”, „Food planet”, „Укуси Војводине”, „Међународни беап фестивал” и други, део су туристичке понуде.

Највећи број манифестација ове врсте је по ободним деловима града. Све су повезане са прославом добре бербе, промоцијом локалних производа и припремама хране за зиму. У околини Новог Сада се традиционално дешавају следеће манифестације: „Футошка купусијада” (Футог), „Ковиљска ракијада”

(Ковиљ), „Чварак фест” (Каћ), „Кобасицијада” (Турија) и „Пихтијада” (Руменка). Најзначајнија је „Футошка купусијада” настала у циљу промоције и валоризације аутохтоне и заштићене сорте купуса која се узгаја у Футогу. Током манифестације се промовишу привредни и туристички потенцијали Футога, а посетиоце традиционално привлачи такмичење у кувању јела од купуса и културно-забавни програм. По сличном моделу се дешавају и „Чварак фест”, „Кобасицијада” и „Пихтијада”.

„Ковиљска ракијада” или „Парастос дуду” носи интересантну причу. Војвођански путеви су два века уназад били оивичени дудовима, племенитим дрветом без којег се није могао замислити узгој свилених буба и рад многих овдашњих свилара. Истовремено, слатки плод дуда је коришћен за справљање домаће ракије – дударе. Војвођански дудови су спорадично преживели до данас те се њима у спомен, а у славу ракије дударе у Ковиљу одржава „Парастос дуду” – „Ковиљска ракијада”. Манифестација такође сведочи и о традицији справљања других одличних воћних ракија у Војводини (крушковача, јабуковача, кајсијевача, дуњевача). Војводина има традицију и у производњи пива, али је тек појавом приватних пивара или крафт-пива последњих година започета манифестација Новосадски октобарфест у славу пива и све хране која уз то иде.

Препоруке: Традиционалне војвођанске јеловнике гаје многи ресторани у граду. Ипак, на салашима категорисаним као пољопривредна домаћинства можете добити храну узгајану тик уз сто на коме вам домаћица салаша послужује јела спремна по породичној рецептури. Све што се на том салашу не произведе добија се са суседних сеоских домаћинстава. Списак ресторана и салаша категорисаних као пољопривредна газдинства можете добити на интернет адреси Туристичке организације Града Новог Сада (изаберите опцију „Разгледање”, затим „Храна и вино” и „Салашии”). На истој интернет страници се налази и календар манифестација где можете пронаћи информације за све оне које су напред наведене.

Постоје и места у граду која још чувају оне традиционалне јеловнике који све више нестају из свакодневног живота. Једно од њих је Гостиона „Домино”. То је познато место, чест избор оних који не захтевају модеран ентеријер и помпрезни екстеријер, већ добру кухињу где се нуде традиционална јела Војводине. Део спољашности гостионе око врата и прозора, украшена је керамичким мотивима из богате мађарске народне баштине. На јеловнику су: пихтије, чварци, цигерњача, крвавица, па од мангулице кобасица, сланина, кулен, а затим шкембићи, овчији паприкаш, овчетина са купусом, телећа глава у шкембету, бризле, пасуљ, бели бубрези и наравно риба на разне начине... Већина овог низа стоји као реклама изнад улаза у Гостиону „Домино”.

Љубитељима традиције и историје, надасве пива, може бити интересантна посета Челареву, насељу надомак Новог Сада. Пивара Челарево у свом саставу има Посетилачки центар и Музеј посвећен историјату пиваре и њеном оснивачу Лазару Дунђерском. Музеј је за групне посете отворен суботом и недељом (најаве су обавезне на info@carlsberg.rs).

ВИНСКА КУЛТУРА

2006

Château
LA COURON

2006

2004

2003

2003

2006

2005

2005

У књизи „Филозофија вина” Бела Хамваш је установио постојање винских народа, за које је тврдио да су генијални и да захваљујући вину живе у традицији златног доба човечанства. Вински народи су како је писао Хамваш израсли на идилничним пејзажима виногорја, расутих по местима за које би дошљак пожелео да се стално настани, где ни смрт не би приметио уколико би га баш ту задесила. Фрушка гора је управо такво идилнично горје широко прострто делом и на јужним ободима Новог Сада. Фрушкогорски виногради, чије порекло сеже у време римске владавине овим крајевима, омеђили су традицију Медитерана као што су остаци римских утврђења и градова уписани у овомесне трагове историје који припадају европској антици.

Данас виногради пресецају фрушкогорске падине, а породичне винарије или оне које могу да подмире велику тражњу постају незаобилазни део туристичке понуде новосадског подручја. Познати фрушкогорски вински центри су: Сремски Карловци, Ириг, Ердевик, Мала Ремета, Нештин, Сланкамен, Лединци, Раковац, Черевих, Баноштор, Шид, Бикић До, Сланкаменачки Виногради. Међу фрушкогорским винима на гласу су: ризлинг, неопланта, семјон, сирмиум, сланкаменка, бермет, франковка, затим мерло, гаме, португизер, аусбрух...

Предност фрушкогорског винског угођаја последица је географске, културолошке и мултиетничке особености сваког винског центра понаособ. Њихов просторни размештај те садржајност понуде није проста случајност већ законитост - синергија услуга, садржаја боравка и различитих пословних активности на истом подручју. Готово свако виноградарско домаћинство има посебно припремљен простор за дочек посетилаца, дегустацију вина и додатне садржаје боравка. Постоје и понуде, утемељене на производњи вина, које су заокружен туристички производ који подразумева услуге ресторана, смештај, обиласке околине и др. Понуде фрушкогорских винарија део су сложеног, иновативног и надасве аутентичног туристичког производа Новог Сада које су, такође, део гарантованих (или оних на упит) туристичких тура новосадских туристичких агенција.

Препоруке: Понуду винарија можете погледати на интернет адреси Туристичке организације Града Новог Сада (изаберите опцију „Разгледање” затим „Храна и вино” и „Винарије”). Да би се свеобухватније сагледао фрушкогорски вински простор Туристичка организација Града Новог Сада је 2021. креирала и публици понудила шест винских путева. То су: „Новосадски и темерински винари и винарије“, „Вина кићеног Срема (Беочин-Черевих-Баноштор)“, „Сремски Карловци – Винска галаксија“, „Виногради у загрљају Дунава са погледом на Тису (Стари и Нови Сланкамен – Сланкаменачки Виногради – Крчедин – Инђија)“, „Трагом властелинске породице Одескалки (Сусек – Нештин – Шид – Ердевик – Бикић До)“ и „Винске иришке приче.“

Ако немате сопствени превоз и ако желите да се препустите свим чарима дегустације, најсигурније је да се одлучите за неки од понуђених програма новосадских туристичких агенција. Такође можете уговорити и туру коју сами креирате на основу понуде винарија, коју за вас може организовати одабрана туристичка агенција.

МАГИЧНА РЕЧ ЧАРДА

ЧАРДА
КУЋЕРАК НА РИБАРЦИЈ

SEWA
MILANO
1980

Чарда је магична реч и место које привлачи локалце, дођоше, госте и путнике намернике. Можда све почиње од магије речи чарда/csárda чија етимологија (како пише Сава Бабић у књизи „Мађарска цивилизација“) објашњава да је у мађарски језик ушла преко српског (чардак), а у овај из персијског, опет преко турског језика. Путовање ове речи, која значи крчму у пустари, кроз језике и цивилизације, завршило се материјализацијом и институционализацијом у панонској равници, дуж њених моћних река. Данас чарда значи кућу поред реке где се може добро јести (риба на све начине) и уз остала гастрономска уживања, тамбураше, цитру или цимбал бар на кратко повратити животни елан. Често је то место где се лечи туга због несрећне љубави, опет може да буде место где породица долази на недељни ручак или на прославу разних годишњица. Како год да се деси, најјаче делује када се дође у друштву знаних или када се прикључите групи незнатних људи. Чарда је групна активност.

У коју год чарду да свратите нећете погрешити. Има их у ширем центру града, на Рибарском острву и Камењару, где су одувек биле у главним улогама. Не треба заборавити ни футошке и бегечке чарде и ону у Ковиљу. Свака од чарди има сопствену верну публику, па и ону која ту и тамо долази у Нови Сад. Добар глас о новосадским чардама, који углавном иде од уста до уста, део је кићеног лица овог града.

Чарде су институције које служе одличне рибље чорбе од сома и шарана, те порције сома, шарана, смуђа и кечиге уз одговарајућа вина, претежно са фрушкогорског подручја. И још нешто им је заједничко а то је Дунав, моћна река од које и уз коју живе.

Препорука: На интернет адреси Туристичке организације Града Новог Сада налазе се многи корисни подаци о чардама новосадског подручја (изаберите опцију „Разгледање“, затим „Храна и вино“ и „Чарде“).

**У СУСРЕТ КУЛТУРИ
ЗДРАВОГ ЖИВОТА -
САЛАШИ И ЕТНО КУЋА У
БУДИСАВИ**

Куд год да кренете из Новог Сада, да ли према Футогу и Бегечу, да ли према Ковиљу, или ка Фрушкој гори, свуда ћете наићи на издвојене светове, настале на породичним имањима која подразумевају кућу, окућницу, често позамашни комад земље, понекад и шуме. То су салашаи – места под сунцем која чувају сећање на живот у равници прошлих времена, ако никако друкчије, онда кроз причу и породичне фотографије.

На салашима гости одахну, као да их салашарска земља по којој ходају и леже (успут мазећи домаћинове мачке и псе) успори. Кокошке, гуске, покоја морка и наравно коњи, све има своје место на салашу. Ту се и ручак очекује свечано, а он стиже врућ, тек скинут са ватре – супа, сос, месо и остало, сервира се како доликује, једе празнично, полако. Подне стиже као звук звона сеоске цркве који ветар донесе, зоре и вечери се препознају по раду у башти, на њиви и око салашарских животиња.

Салашаи су тачке у космосу где је могуће да, док ходате боси по дворишној трави, повратите прекинути ток виталне енергије. Овоме треба додати и задовољство које можете баштинити после салашарског ручка, или сна у гостинској соби, можда и на каучу постављеном у конку (гонку). Постоје и салашаи који су задржали естетику некадашњих имања на којима су настали, али су сасвим прилагођени потребама савремене тражње. За шта год да се одлучите, биће то избор по вашој мери.

Новосадско туристичко подручје је препознатљиво по понуди салаша размештених у ободним деловима градског предела. Ченејски салашаи, лединачка сеоска домаћинства, ковиљски и бегечки традиционални гастрономски ужици дуж Еуровело трасе данас су јединствени туристички производи који превазилазе сегмент додатних садржаја новосадског туристичког производа.

Препоруке: Корисне информације о салашима можете наћи на интернет-страници Туристичке организације Града Новог Сада (изаберите опцију „Разгледање”, затим „Храна и вино” и „Салашаи”).

Ако желите да упознате историјат настанка војвођанског насеља, посета Етно-кући у Будисави може бити добар избор. Будисава (мађ. Tiszakálmánfalva, нем. Waldneudorf) административно припада Граду Новом Саду. Насеље је основано 1884. а најбројнији становници до распада Аустроугарске (1918.) били су Мађари, затим Немци. Центром Будисаве доминира римокатоличка Црква Велике Госпе (Блажене Девацице Марије) изграђена у неоготском стилу 1908. У близини цркве (прва улица десно) налази се Етно-кућа настала великим залагањем господина Тибора Милановића. У простору (кућа и окућница), који је некада користио црквењак са породицом, сакупљени су предмети из свакодневице, који сасвим дочаравају живот становника Будисаве друге половине 19. и прве половине 20. века. У дворишту је колекција пољопривредних алатки, оруђа која су служила за обраду земље, стари бунар, али и серија фотографија која приказује друштвени живот становника између два светска рата. Најава је обавезна: електронска пошта: budisava.petefi@gmail.com

Додатак

Музеји

Музеј Града Новог Сада Петроварадинска тврђава, тел: +381 (0)21 643 3145,
интернет-адреса: www.museumns.rs

Збирка стране уметности, Дунавска 29, тел: +381 (0)21 451 239

Спомен збирка „Јован Јовановић Змај” Сремска Каменица, тел: +381 (0)21 462 810

Завичајна збирка Сремски Карловци, Патријарха Рајачића 16, тел: +381 (0)21 881 637

Музеј Војводине Дунавска 35-37, интернет-адреса: www.muzejvojvodine.org.rs
Дунавска 35: +381 (0)21 420-566, Дунавска 37: +381 (0)21 526 555

Музеј Присаједињења 1918, Дунавска 35, тел: +381 (0)21 420 566

Медицинска музејска збирка – Пастеров завод, Хајдук Вељкова 1, тел: +381 (0)21 525 059

Музејски комплекс Кулпин – Пољопривредни музеј, Кулпин, Трг ослобођења 7, тел: +381 (0)21 228 64 56

Музеј Савремене уметности Војводине Дунавска 37, тел: +381 (0)21 526 634, интернет-адреса: www.msuv.org

Природњачка збирка Покрајинског завода за заштиту природе, Радничка 20а, тел: +381 (0)21 489 63 01,
интернет-адреса: www.pzpp.rs/rs/sr/prirodnjacka-zbirka-i-izlozba.html

Завичајни музеј Черевиха, улица Јована Грчића Миленка 4, тел: +381 (0)21 297 60 21

Музеј наивне и маргиналне уметности у Јагодини (Емерик Фејеш),
интернет-адреса: www.mnmu.rs/fejes-emerik.htm

Галерије

Галерија Матице српске, Трг галерија 1, тел: +381 (0)21 48 99 013,
интернет-адреса: www.galerijamaticesrpske.rs

Спомен-збирка Павла Бељанског, Трг галерија 2, тел: +381 (0)21 472 99 66
Интернет-адреса: www.pavle-beljanski.museum

Галерија ликовне уметности поклон-збирка Рајка Мамузића, Васе Стајић 1, тел: +381 (0)21 520 223,
интернет-адреса: www.rmamuzic.rs

Галерија Савеза удружења ликовних уметника Војводине, Булевар Михајла Пупина 9, тел: +381 (0)21 524 991,
интернет-адреса: www.suluv.org

Институције културе

Матица српска, Матице српске 1, тел: +381 (0)21 527-622, интернет-адреса: www.maticasrpska.org.rs

Културни центар Новог Сада (КЦНС), Католичка порта 5, тел: +381 (0)21 528 972 (9-16 ч),
интернет-адреса: www.kcns.org.rs

Мали ликовни салон КЦНС, Булевар Михајла Пупина 9, тел: +381 (0)21 525 120

Установа за израду таписерија „Атеље 61”, Тврђава 9, тел: +381 (0)21 643 15 19,
интернет-адреса: www.atelje61.org.rs

Музичка омладина Новог Сада, Католичка порта 2/II. Тел: +381 (0)21 452 344,
интернет-адреса: www.muzickaomladina.org

Фондација „Нови Сад 2022 – Европска престоница културе”, Трг слободе 3,
интернет-адреса: www.novisad2022.rs

Културна станица Свилара, Ђорђа Рајковића 66, тел: +381 (0)21 383 05 61

Културна станица Еђшег, Антона Чехова 4, тел: +381 (0)21 383 04 19

Културна станица Млин, Радничка 20, тел: +381 (0)21 521 447

Студентски културни центар, Др Илије Ђуричића 3, тел: +381 (0)21 635 07 44 интернет-адреса: www.skcms.org

Дечији културни центар Иве Лоле Рибара 6, интернет-адреса: www.dkcms.rs

Омладински центар ЦК13, Војводе Бојовића 13, тел: +381 (0)21 4737 601, интернет-адреса: www.ck13.org

Удружење уметника Петроварадинске тврђаве – Ликовни круг, Петроварадинска тврђава,
електронска пошта: likovnikrug@eunet.rs

Астрономско друштво „Нови Сад”, Петроварадинска тврђава 11, тел: +381 (0)21 485 28 15,
интернет-адреса: www.adnos.org

Културни центар „Простор”, Београдска 11, Петроварадин, интернет-адреса: www.prostor.is

Позоришта

Српско народно позориште, Позоришни трг 1, тел: + 381 (0)21 662 14 11, интернет-адреса: www.snp.org.rs

Позориште младих, Игњата Павласа 4., тел: + 381 (0)21 525 884, интернет-адреса: www.pozoristemladih.co.rs

Újvidéki Színház, Јована Суботића 3-5, тел: +381 (0)21 525 552,
интернет-адреса: www.uvszinhaz.com/hu, www.uvszinhaz.com/sh

Новосадски нови театар, Ђирила и Методија 1, интернет-адреса: www.novosadskinoviteatar.com

Фестивали као део понуде културног туризма

ЕГЗИТ Фестивал, интернет-адреса: www.exitfest.org

Стеријино позорје, интернет-адреса: www.pozorje.org.rs

Међународни центар књижевности за децу Змајеве децје игре, интернет-адреса: www.zmajevedecjeigre.org.rs

Нови Тврђава театар, интернет-адреса: www.tvrdjavateatar.com

Фестивал уличних свирача, интернет-адреса: www.ulicnisviraci.com

Cinema City IFF, интернет-адреса: www.cinamacity.org

Интернационални фестивал алтернативног и новог театра (ИНФАНТ), интернет-адреса: www.infant.rs

ИнтерФест, интернет-адреса: www.interfest.interfest.org.rs

Нови Сад Џез фестивал, интернет-адреса: www.novisadjazzfestival.rs

Верске заједнице чије храмове посећују организоване туристичке групе

Информативна служба Епархије бачке Српске православне цркве,
интернет-адреса: www.eparhijabacka.info

Епархија сремска Српске православне цркве, интернет-адреса: www.eparhija-sremska.rs

Суботичка бискупија, интернет-адреса: www.suboticka-biskupija.info

Сријемска бискупија, интернет-адреса: www.srijembiskupija.rs

Јеврејска општина Нови Сад, тел: + 381 (0)21 423 882 (само радним данима од 8 ч. до 14 ч.),
интернет-адреса: www.jons.rs

Културно-уметничка друштва и фолклорне групе

АКУД „Соња Маринковић”, Др Владимира Перића Валтера 3, електронска пошта: akudsm@gmail.com

КУД „Светозар Марковић”, Шумадијска ба, електронска пошта: kudmarkovicns@gmail.com

Центар народне уметности и општег образовања Мађара у Војводини (Vajdasági Magyar Népművészeti és Közművelődési Központ), Војводе Книћанина 1а,
електронска пошта: vmnkk.office@gmail.com

Словачко културно-уметничко друштво „Павел Јозеф Шафарик” Вука Караџића 2/А,
електронска пошта: safarikns@gmail.com

Фолклорни ансамбл „Вила”, СКУД „Железничар”, Јована Цвијића 7,
електронска пошта: ansambl.vila@gmail.com

Фолклорна група „Маауан”, Јеврејска општина Нови Сад, електронска пошта: maayanns@gmail.com

Фолклорно удружење „Велико коло”, Ветерник, Светозара Милетића 57,
интернет-адреса: www.velikokolo.org

Фолклорна група Културног центра „Младост Футог”, Футог, Цара Лазара 42, тел: + 381 (0)21 895 395

Фолклорна група Русинског културног центра, Јована Суботића 8-10, електронска пошта: rkcns@eunet.rs

Фолклорна група Украјинског културног центра „Кобзар”, Јеврејска 33 (пасаж).

У оквиру туристичке понуде

Галерија ИТД, Петроварадинска тврђава, интернет-адреса: www.design-radosevic.com/galerija-itd

Атеље Куруџић, Петроварадинска тврђава, интернет-адреса: www.dragankurucic.com/e/atelje/

Стреличарски клуб НС 2002, Hornwerk 22, Петроварадинска тврђава, интернет-адреса: www.ns2002.org.rs

Атеље и књиговезница Ивковић, Дунавска 10, интернет-адреса: www.ivkovic1789.com

The Manual Co. Змај Јовина 18, интернет-адреса: www.themanualco.com/pages/prodavnice

Инклузивно место – сувенирница Школе за основно и средње образовање „Милан Петровић” са домом ученика, Трг Републике 4

Koshtana, Дунавска 4, интернет-адреса: www.koshtana.com

Етно-продајна галерија „Наше наслеђе”, Дунавска 6

Гостиона „Домино”, Стевана Мокрањца 7, тел: + 381 (0)21 632 14 96

Ковиљска ракијада. Домаћинство Саве Граорца, Војвођанских бригада 57, Ковиљ, тел: +381 (0)21 298 85 58, интернет-адреса: www.mangulicakovilj.rs

Етно-кућа у Будисави, Цара Душана 110, Будисава, тел: +381 (0)21 719 235 (9-14x), електронска пошта: budiszava.petefi@gmail.com

Туристичка организација Сремски Карловци, Патријарха Рајачића 1, Сремски Карловци, тел: +381 (0)21 882 127, електронска пошта: info@karlovci.org.rs, интернет-адреса: www.karlovci.org.rs

Carlsberg Србија – Музеј пива, Пролетерска улица Челарево, интернет-адреса: www.carlsbergsrbija.rs/ko-smo-mi/muzej-piva/

Новосадске туристичке агенције и услуге водича

Водичке услуге је могуће добити посредством туристичких агенција (кроз аранжман) или преко Удружења туристичких водича Новог Сада . Листа водича, језици које говоре, специјалности, цене и контакти могу се добити на следећој интернет-адреси: www.utvns.org

Нови Сад и његову околину, као и све лепоте Војводине можете доживети посредством програма које у понуди имају или према захтевима могу организовати следеће новосадске рецептивне туристичке агенције:

ASTRA TOURS Петра Драпшина 55, тел: +381 (0)21 6350 960, +381 (0)65 5350 960, електронска пошта: office@astratours.rs, hunting@astratours.rs, интернет-адреса: www.astratours.rs

АУТОТУРИСТ Мите Ружића 2, тел: +381 (0)21 523 863, +381 (0)21 451 156 електронска пошта: autotourist.ns@gmail.com, интернет-адреса: www.autotourist-ns.com

BONVOYAGE Народног фронта 10, Тел: +381 (0)21 6621 244, електронска пошта: office@bonvoyage.co.rs, интернет-адреса: www.bonvoyage.rs

GO2 TRAVELING – LOVE SERBIA Стражиловска 35, тел: +381 62 800 1568 , електронска пошта: office@loveserbia.rs, интернет-адреса: www.loveserbia.rs

ELNOS TOURS Максима Горког 10, тел: +381 (0)21 528 244, електронска пошта: elnostours@elnostours.rs, интернет-адреса: www.elnostours.rs

MAGELAN TRAVEL Николе Пашића 7. Тел: +381 (0)21 420 680, +381 (0)65 624 35 26, електронска пошта: office@magelan.rs, интернет-адреса: www.magelantravel.rs

MARKET TOURS Булевар цара Лазара 55. Тел: +381 (0)21 468 409, +381 (0)21 6367 612, електронска пошта: market.tours.ns@gmail.com, интернет-адреса: www.markettoursns.com

PANACOMP ЗЕМЉА ЧУДА Булевар цара Лазара 96. Тел: +381 (0)21 466 075, +381 (0)21 466 076, електронска пошта: info@panacomp.net, интернет-адреса: www.panacomp.net

ПУТОКАЗ 021 Змај Јовина 18 (у пасажу). Тел: +381 (0)65 6164 100, електронска пошта: office@putokaz021.rs,
интернет-адреса: www.putokaz021.rs

ОЛИМПИА Стражиловска 15. Тел: +381 (0)21 6613 995 електронска пошта: office@olimpia.rs,
интернет-адреса: www.olimpia.rs

STEPHANY WORLD TRAVEL Јована Суботића 17. Тел: +381 (0)21 424-144, +381 (0)60 424 14 40,
електронска пошта: agencija@stephanytravel.com, www.stephany.rs

Туристичка организација Града Новог Сада

Трг слободе 3, 21000 Нови Сад

Тел: +381 (0)21 6617 343, ++381 (0)21 661 73 44,

електронска пошта: tons@novisad.travel,

интернет-адреса: www.novisad.travel

Туристичка организација Града Новог Сада не одговара за промену информација и услуга.

Упутство:

Поштовани читаоци, пред вама се не налази културни већ културно-туристички водич. Писан је са намером да се успостави интелектуална и емотивна веза између интересовања потенцијалне публике и релевантног смисла новосадских атрактивности на начин да се најпре истакну историјска, уметничка и друга својства понуде повезане са животним стилем и културним наслеђем Новог Сада, а затим и да се све обоји лично интерпретацијом.

Захваљујем: Вери Копицл, Милошу Дуњићу, Ивани Марковљев, Драгану Куруцићу и Браниславу Кнежевићу за помоћ у вези са израдом овог водича.

Гордана Стојаковић

Главна литература:

Марковић, Живко (2005). Петроварадинска тврђава и Подграђе, Нови Сад: ТВ Студио „Бечкерек,” Музеј града Новог Сада.

Митровић, Владимир и др. „Градитељи Новог Сада - друга половина XIX века – прва половина XX века”, www.graditeljiins.wordpress.com/graditelji-info/ приступљено у јуну 2020.

Србуловић, М. Ђорђе (2011). Кратка историја Новог Сада, Нови Сад: Прометеј и Завод за заштиту споменика културе града Новог Сада.

Станчић, Донка (2017). Нови Сад од куће до куће 2, Нови Сад: Студио Бечкерек.

Стојаковић, Гордана (1999). Мапа Нови Сад из женског угла, Нови Сад: Футура публикације.

Стојаковић, Гордана (ур.) (2001). Знамените жене Новог Сада I, Нови Сад: Футура публикације.

Слободан Ђурчић, Оливера Добривојевић и Гордана Стојаковић (2002). Туристички водич Фрушке горе, Нови Сад: Прометеј.

Стојаковић, Гордана и др. (2005). Туристички производ Нови Сад кроз историју у: Културни туризам. (Ур. Олга Хаџић). Нови Сад: Унивезитет у Новом Саду, ПМФ, Департман за географију, туризам и хотелијерство, 313-353.

Стојаковић, Гордана, Светлана Кресоја (2015). Женска имена Новог Сада – водич за љубитеље алтернативних тура, Нови Сад: Туристичка организација Града Новог Сада.

Енциклопедија Новог Сада 1-30, Нови Сад: Новосадски клуб – Прометеј – Градска библиотека.

Вести Музеја града Новог Сада 1972-1974., Нови Сад: Музеј Града Новог Сада.

База података Туристичке организације Града Новог Сада.

ИМПРЕСУМ

Издавач: Туристичка организација Града Новог Сада

За издавача: Бранислав Кнежевић

Концепт: Бранислав Кнежевић

Текст: Гордана Стојаковић

Фотографије: Александар Милутиновић, Драган Куруцић, Дејан Кнежевић,
Фрања Бездан, Ненад Недомачки, Музеј савремене уметности Војводине,
Салаш 137, ЕГЗИТ фестивал, „The Manual Co.“, Фолклорни ансамбл „Вила“,
Фолклорна група „Maayan“ Јеврејска општина, Нови Сад,
Душан Јоцић - Позориште младих, Нови Сад

Носилац ауторских права репродукција слика (разгледница) Емерика Фејеша:

Музеј наивне и маргиналне уметности, Јагодина

Портрети знаменитих жена Новог Сада: Мирјана Исаков

Дизајн и припрема за штампу: Дунавграф Нови Сад, агенција Грајфер, студио „LešART“

Лектура: Lingua – Агенција за превођење, Снежана Гвозденац ПР

Штампа: „Virograf Comp d.o.o. Beograd“

Тираж: 300 ком

ISBN 978-86-6146-081-4

Нови Сад, 2024.

Издавач не одговара за промену информација

CIP- Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад
338.48-6:7/8(497.113 Novi Sad)(036)
908(497.113 Novi Sad)(036)
ISBN 978-86-6146-081-4
COBISS.SR-ID 138162953

Не
туди
се да
разу-
меш,
осети.

НОВА
САДА

ТУРИСТИЧКА
ОРГАНИЗАЦИЈА
ГРАДА
НОВОГ САДА

